

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2018

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2018 (RP 106/2017 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 26.10.2017.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- undervisningsråd Petri Haltia, undervisnings- och kulturministeriet
- kulturråd Petra Havu, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Riitta Kaivosoja, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Tapio Kosunen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Eeva-Riitta Pirhonen, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Jari Rajanen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Esko Ranto, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Mika Tammilehto, undervisnings- och kulturministeriet
- överinspektör Hannu Tolonen, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Matti Lahtinen, Utbildningsstyrelsen
- undervisningsråd Ulla Laine, Utbildningsstyrelsen
- forskningshandledare Mika Kortelainen, Statens ekonomiska forskningscentral
- universitetslektor Venla Bernelius, Helsingfors universitet
- enhetschef Elina Harjunen, Nationella centret för utbildningsutvärdering
- utvärderingsexpert Laura Repo, Nationella centret för utbildningsutvärdering
- professor Jussi Välimaa, Pedagogiska forskningsinstitutet
- generaldirektör Juhani Kostet, Museiverket
- generaldirektör Heikki Mannila, Finlands Akademi
- direktör Minna Sirnö, Centret för konstfrämjande
- chef för undervisnings- och kulturärenden Terhi Päivärinta, Finlands Kommunförbund
- specialsakkunnig Päivi Väisänen-Haapanen, Finlands Kommunförbund
- generaldirektör Risto Ruohonen, Nationalgalleriet
- rektor Turo Kilpeläinen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- verksamhetsledare Riitta Rissanen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

- expert Satu Ågren, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- ordförande Christer Holmlund, Finlands Svenska Lärarförbund FSL rf
- ordförande Ilkka Niemeläinen, Forum Artis ry
- ordförande, rektor för Vaasa-opisto Sannasirkku Autio, Medborgarinstitutens förbund MiF
- verksamhetsledare Jaana Nuottanen, Medborgarinstitutens förbund MiF
- ordförande Anitta Pakanen, Barnträdgårdsläraryrket BTLF
- utbildningsdirektör Heljä Misukka, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- specialsakkunnig Jaakko Salo, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- specialsakkunnig Ritva Semi, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- generalsekreterare Kimmo Levä, Finlands museiförbund rf
- direktör Mika Kojonkoski, Finlands olympiska kommitté
- direktör, idrottsakademi Simo Tarvonen, Finlands olympiska kommitté
- ordförande Emma Terho, Finlands Olympiska Kommittés idrottarutskott
- verksamhetsledare Kirsi Korhonen, Konstnärsgillet i Finland
- verksamhetsledare Ulla Siimes, Finlands Föräldraförbund rf
- verksamhetsledare, SVD Leena Wahlfors, Finlands universitet UNIFI rf
- ordförande Kalle Ropponen, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto
- ordförande Aaro Harju, Fritt Bildningsarbete rf
- vice ordförande Jyrki Ijäs, Fritt Bildningsarbete rf
- undervisningsråd Martti Hellström.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor i pedagogik Erno Lehtinen, Åbo universitet
- Helsingfors stad
- Det kulturpolitiska forskningscentret Cupore
- Urheilijoiden Ammattinedistämässäätiö
- Galleristerna rf
- Invalidförbundet rf
- Professorsförbundet
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- Finlands Folkhögskolförening rf
- Finlands Sommaruniversitet rf
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands studerandekårens förbund - SAMOK rf
- Finlands studentkårens förbund FSF rf
- Industrikonstförbundet ORNAMO rf
- Forskarförbundet
- Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys KUVASTO ry
- professor Kirsti Karila.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Kulturutskottet konstaterar att skuldsättningen inom de offentliga finanserna med påföljande anpassningsåtgärder ställer upp strikta förbehåll för verksamheterna inom undervisnings- och kulturministeriets ansvarsområde. Jämlika utbildningstjänster av hög kvalitet från småbarnspedagogik till högskola måste tillförsäkras alla också när resurserna minskar. Anpassningen av verksamheten och ekonomin sker genom strukturella reformer och genom ökad produktivitet och effektivitet i utbildningssystemet, särskilt genom spetsprojektet för utbildning och kompetens.

I överensstämmelse med regeringsprogrammet görs det inte någon indexhöjning av statsandelarna för 2018.

Kulturutskottet finner det ytterst positivt att klientavgifterna för småbarnspedagogik föreslås bli sänkta från och med början av nästa år. Reformens totala effekt är cirka 70 miljoner euro. Avgifterna för familjer med låga och medelstora inkomster sjunker och syskonrabatten för ett andra barn stiger till 50 procent. Regeringen inleder också ett försök med avgiftsfri småbarnspedagogik för femåringar i samarbete med kommunerna.

Tilläggsfinansieringen på 25 miljoner euro för att stärka jämlikheten inom småbarnspedagogiken och stöda skolor på krävande områden är mycket viktig, anser utskottet. Utskottet understöder att införandet av ny pedagogik och lärandemiljöer påskyndas, att försöks- och utvecklingsarbetet i skolorna stöds och att lärarnas kompetens stärks. År 2018 inriktas spetsprojektmedel om sammanlagt 24 miljoner euro för att främja digital kompetens samt språkförsök och tillgången på grundläggande konstundervisning.

Kulturutskottet vill betona vikten av att förnya gymnasieutbildningen.

Läroanstalterna för fritt bildningsarbete kan från och med nästa år genomföra en ny integrationsmodell för invandrare med fokus på läs- och skrivförmåga i överensstämmelse med integrationsplanen och studier i finska/svenska på ett flexibelt sätt. För genomförandet av utbildningen anvisas 4,9 miljoner euro.

Kulturutskottet konstaterar att reformen av yrkesutbildningen träder i kraft vid ingången av 2018, då lagstiftningen, finansierings- och styrsystemen samt examenssystemet för utbildningen ses över. Samtidigt ska den examensinriktade arbetskraftsutbildningen och en del av den arbetskraftsutbildning som inte leder till examen flyttas över till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Därför höjs anslagen för yrkesutbildning under undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel med 50,7 miljoner euro. Utskottet ser det som viktigt att det för nästa år föreslås en extra satsning på 15 miljoner euro för att stöda genomförandet av yrkesutbildningsreformen. För att minska ungdomsarbetslösheten och svara på kompetensbehoven ökas utbudet av yrkesutbildning med 1 000 studerandear. Kostnaderna för detta uppgår till 9,4 miljoner euro.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

Det är nödvändigt, menar utskottet, att genomförandet av yrkesutbildningsreformen och genomförandet av utbildningen följs upp på bred front i överensstämmelse med de uttalanden om uppföljning som riksdagen har godkänt.

Inom högskola och forskning främjas kvalitet, genomslag och internationell inriktning i fråga om utbildning och forskning. För att främja nätverksbaserat samarbete mellan universiteten föreslås ett tilläggsanslag på 2 miljoner euro och för att svara mot behovet av högskoleutbildad arbetskraft i regioner med en positiv strukturomvandling föreslås ett anslag på 6 miljoner euro. Utskottet anser det vara ytterst behövligt att antalet utbildningsplatser för universitetsutbildade barnträdgårdslärare höjs. För utveckling av personalens struktur inom småbarnspedagogiken föreslås ett tillägg på 5 miljoner euro för 2018.

Utskottet vill betona att det också satsas på toppforskning och forskningens genomslag i budgetpropositionen. Finlands Akademi föreslås få en bevilningsfullmakt på 25 miljoner euro för 2018 för att inrätta de forskningskluster som ska bli flaggskepp för universitet och forskningsinstitut. Utskottets bedömning är att flaggskeppsprogrammet stärker topparna i den finländska vetenskapen och tillsammans med innovationsnätverken stöder forskningens genomslag i termer av att stödja samhälls- och ekonomisk tillväxt. Utskottet vill också betona betydelsen av övrig forskarinitierad forskning inom universiteten med tanke på innovationspotentialen.

Omsorgsfullt övervägda positiva satsningar i det rådande ekonomiska läget är utveckling av datahantering och högprestandaberäkning för 12 miljoner euro, reform av den grundläggande och kompletterande utbildningen för lärare för 23 miljoner euro och förbättring av kvaliteten på matematikundervisningen för 5 miljoner euro.

För rekapitalisering av yrkeshögskolorna och universiteten föreslås 70 miljoner euro och för yrkeshögskolornas FUI-verksamhet satsas 5 miljoner euro för att svara mot kompetensbehovet och utveckla arbetslivet i regionerna.

För studiestöd till studerande med familj förslås ett månatligt försörjartillägg på 75 euro; för det reserveras 10 miljoner euro. Behovet av anslag för bostadsbidrag under undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel har minskat då studerande från och med den 1 augusti 2017 huvudsakligen kom att omfattas av det allmänna bostadsbidraget. Utskottet vill betona behovet av att följa upp konsekvenserna av bostadsbidragsreformen och ändringarna i studiestödet särskilt för försörjningen för studerande som har familj eller delar bostad.

För finansieringen av kultur och konst förslås sammanlagt 456,6 miljoner euro vilket är 6,7 miljoner euro mindre än i år. Av finansieringen utgör penningspelsverksamhetens vinstmedel 244,3 miljoner euro, vilket är 10,7 miljoner euro mer än i år. Kulturutskottet uttrycker sin allvarliga oro över att en växande andel av konsten och kulturen finansieras med penningspelsverksamhetens vinstmedel. Det är av primär vikt för aktörerna inom konst och kultur att finansieringen är så stabil som möjligt, så att verksamheten kan planeras på flera års sikt. Att den statliga finansieringen, som är livsviktig för konst och kultur, i tilltagande utsträckning binds till avkastning från penningspel medför ett osäkerhetsmoment uttryckligen vad gäller finansieringsnivåns kontinuitet.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

Av ökningen av vinstmedlen från penningspelsverksamhet som används för konst och kultur lösgörs 10 miljoner euro ur fonden för outdelade vinstmedel, och av det ska en miljon euro användas för att planera en ombyggnad av Finlands Nationalteaters lilla scen och tre miljoner euro för anslagsöverföringar till arbets- och näringsministeriets huvudtitel för att finansiera en stimulansordning för den audiovisuella branschen. Dessutom görs ur fonden för outdelade vinstmedel en donation på sex miljoner euro till Finsk-estniska kulturstiftelsens kapital. Utskottet stöder de här satsningarna.

Tack vare spetsprojektet kan konst och kultur bli mer tillgänglig för alla. Utbudet av grundundervisning i konst och annan konst- och kulturverksamhet utökas med handledd klubbverksamhet och kultur för barn i skolorna. Principen om en procent till konsten utvidgas till icke visuella konstgrenar och ska täcka in användningen av konst- och kulturtjänster inom social- och hälso- och sjukvården. För denna verksamhet reserveras 2018 totalt 2,6 miljoner euro.

Kulturutskottet anser att spetsprojektet En timme motion om dagen är en viktig del av spetsprojekten i regeringsprogrammet. Dessutom fortsätter försöken i läroanstalter på andra stadiet. För projektet används 2018 spetsprojektsfinansiering på 7 miljoner euro.

Utskottet anser det vara ytterst viktigt att verkstadsverksamhet för unga och uppsökande ungdomsarbete stöds som en del av spetsprojektet *Ungdomsgarantin ändras i riktning mot en kollektiv garanti*.

Jämlik småbarnspedagogik och grundläggande utbildning för alla

Den allmänna bilden i ljuset av forskningen

Kulturutskottet har utfrågat sakkunniga på bred front om nivån på småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen, uppnådda resultat i inläring och annat och till dem relaterade regionala och andra skillnader. Debatten om skillnader i studieresultat har fått ny fart av vårt lands försämrade resultat i den internationella Pisa-utvärderingen. Finlands aktuella utmaning är de trender som också identifieras i propositionen och som gäller att studieresultaten segregeras och försvagas och att deltagandet i småbarnspedagogik ligger på en låg nivå internationellt sett.

Positivt i de senaste Pisa 2015-resultaten är att Finland fortfarande hör till toppländerna bland de deltagande länderna och att vår placering fortfarande är förhållandevis god särskilt jämfört med OECD-länderna. Kunskaperna i naturvetenskap placerade sig tredje bäst bland OECD-länderna och i fråga om läsfärdigheter är de finländska ungdomarna fortfarande till de främsta. Den nedgående trend i matematik som konstaterades vid de föregående Pisa-undersökningarna har fortsatt, men nedgången är nu långsammare och försämringen i läsfärdigheter har stannat av. Ungdomar med invandrarbakgrund klarar sig bättre än förr och de svenskspråkiga elevernas kunskaper i förhållande till de finskspråkiga har förbättrats. Enligt undersökningen har vi fortfarande goda lärare och skolor och resultaten visar inte på några faktorer i skolornas eller lärarnas verksamhet som skulle kunna förklara den långvariga försämringen i kunskapsnivå.

En närmare granskning visar att även om skillnaderna mellan skolorna i vårt land enligt undersökningen är mycket små i ett internationellt perspektiv, verkar skillnaderna mellan de bästa och

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

sämsta skolorna öka. Också nivån i toppskolorna har enligt undersökningarna sjunkit i Finland och exempelvis nivån i de framgångsrikaste skolorna i naturvetenskap är i Finland nästan densamma som i skolorna i OECD-länderna i genomsnitt. Undersökningsresultaten visar på en särskilt stark sjunkande trend i matematik. Där motsvarar minskningen i kunskapspoäng ungefär ett läsårs studier. Denna iakttagelse bekräftas av IEA:s undersökning TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) som gällde elever i årskurs fyra. Undersökningen visar att en allt större del av eleverna inte ens når de minimikunskaper som behövs för att klara sig i de fortsatta studierna, arbetslivet och till och med i vardagen. Bland eleverna med svaga framgångar är pojkar överrepresenterade. Enligt erhållen bedömning lämnar upp till 6 000 pojkar årligen grundskolan med ytterst svaga läsfärdigheter.

Kännetecknande för segregeringen är att skillnaderna i regionala studieresultat ökar till följd av utsatthet. Så sent som i slutet av 1990-talet ökade skillnaderna i regel genom att de välbärgade profilerade sig, men under de senaste tjugo åren har skillnaderna börjat öka särskilt i de utsattas del av fördelningen. I fråga om utsatthet i regionerna betonas två nationella periferier: de stora glesbygderna i östra och norra Finland samt städernas tätande kärnor av utsatt befolkning. Exempelvis i skolorna i Helsingfors är variationen mellan elevområden i fråga om välbärgade och utsatta lika stor som variationen mellan kommunerna i hela Finland. Det finns fler barn med varierande bakgrund och sociala problem inom vissa områden, vilket ställer skolor och daghem inför nya utmaningar. I dessa områden uppstår lokala nischer av utsatthet och exempelvis en ensidig koncentration av befolkning med invandrarbakgrund.

Utöver skillnaden mellan skolor i samma kommun har undersökningarna också tagit fasta på betydande skillnader i kunskaper mellan olika klasser i samma skola. De har enligt undersökningarna ökat kraftigt och är för närvarande betydligt större än i de andra nordiska länderna. Denna utveckling har förklarats bland annat med ett inofficiellt system med nivåkurser som har bildats i skolorna och där eleverna enligt sin prestationsnivå styrs till parallellklasser på olika nivå. Elevvalet till olika specialklasser har betonat elevernas tidigare prestationsnivå och test. På grund av åtstramade resurser finns det samtidigt mindre utrymme för att på traditionellt vis ge särskilt stöd till vissa elever direkt i samma grupp. Dessutom kan integrationen av specialelever i vanliga elevgrupper enligt undersökningen vara en orsak till att denna modell med klasser på olika nivå har blivit mer allmän.

För att få en helhetsbild är det viktigt att också ta till sig de faktorer där undersökningsresultaten inte ger ett entydigt svar i fråga om orsak och verkan.

Den empiriska forskningen ger ingen entydig förklaring till sambandet mellan gruppstorlekar och inläring. Gruppstorlekarna kan variera av många orsaker, eftersom grupperna lätt blir små på små orter. I stället för gruppstorlekarna bör man enligt forskarna diskutera hurdan pedagogik som fungerar i små respektive stora grupper.

På grundval av empirisk forskning kan man inte heller dra några slutsatser om vilken inverkan sparbesluten för utbildningen har haft eller hur utvecklingsprojekten påverkar undervisningens kvalitet. För det första har det gått alltför kort tid för att några slutsatser ska kunna dras. En annan orsak är att omställningarna i utbildningssystemet inte är ett hermetiskt laboratorium där olika variabler skulle kunna kontrolleras. Omställningarna berör på något sätt alla, vilket gör att det inte

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

finns en ”nollhypotes” att jämföra förändringarna med. Undervisningens kvalitet påverkas också av otaliga andra faktorer såsom ort, lärarkårens struktur, eleverna och deras föräldrar och även slumpen.

Kulturutskottet anser att de nämnda forskningsresultaten är ytterst allvarliga både på individuell nivå för de unga som inte når den erforderliga kunskapsnivån och för vårt lands sammantagna kompetenspool, eftersom framtidens arbete och agerande i medborgarsamhället i allt högre grad kräver mångsidig kompetens och förmåga att ständigt skaffa nya kunskaper. Utskottet vill understryka att trenden med svagare studieresultat behöver utredas på bred bas och att lösningar måste hittas. Den socioekonomiska bakgrundens inverkan på studieresultaten har redan bekräftats genom forskningsresultat.

Utskottet understryker också att attityderna inom familjerna är av betydelse. Undersökningar visar att en positiv attityd till utbildning och tro på vikten av utbildning för framgång i livet hos föräldrarna nedärvs till barnen.

Kulturutskottet konstaterar att utbildningssystemet är det enda systemet i samhället som öppnar nya framtidsmöjligheter för medborgarna. Därför är jämlikhet i utbildningsmöjligheter som samhällsmål en grundpelare i ett demokratiskt och öppet samhälle. Däremot är jämlikhet i fråga om studieresultat en mer sammansatt fråga, eftersom det finns skillnader mellan människor såväl i fråga om inläring som förmåga. Men utbildningssystemet ska inte öka dessa skillnader utan jämna ut dem så att var och en har möjligheter att ta sig fram i livet. Pisa-resultaten visar att den utbildningspolitiska linje som Finland valt har fungerat skäligen väl. Därför är det fortfarande förnuftigt att iaktta samma linje. Ett litet folk har inte råd att förlora en enda medborgare genom utslagning.

Utskottet vill betona att när det gäller att utveckla jämlika möjligheter är det i fortsättningen bekämpningen av så kallade nedgående spiraler och utslagning som bör betonas. Vi behöver socialpolitiska lösningar exempelvis för att eliminera fattigdom bland barnfamiljer, åtgärder relaterade till stadsplanering för att förhindra lokal segregering, långsiktiga lösningar för att stärka den grundläggande finansieringen av utbildningen och omsorgsfullt övervägda evidensbaserade separata bidrag i enlighet med modellen med positiv diskriminering för att utveckla verksamheten i skolor som arbetar i svåra förhållanden.

Den grundläggande utbildningen

Målen för regeringens program Den nya grundskolan är elevorientering, kompetenta lärare och en öppen och samverkande kultur. Tutorlärare stöder den pedagogiska förnyelsen, introduktionen av nya läroplaner och utvecklingen av kollegernas kompetens.

Utbildningsstyrelsen beviljade ett specialunderstöd på 7,5 miljoner euro för tutorlärarverksamheten 2016. Nästan 80 procent av utbildningsanordnarna sökte finansieringen. Verksamheten inleddes våren 2017. Hösten 2017 finns det cirka 8 miljoner euro att söka och dessutom finns det 1,8 miljoner euro i regionala koordinerings- och utvecklingspengar.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

Programmet för att utveckla lärarutbildningen och lärarnas kompetens tilldelas sammanlagt 60 miljoner euro. Genomförandet av utvecklingsprogrammet och projekten för lärarutbildning inleddes 2017. Verkställandet stöds med ett anslag på 15 miljoner euro till de högskolor som ordnar lärarutbildning.

För försöket med att tidigarelägga språkundervisningen söks projekt vars mål är att finna nya arbetsmodeller för att utnyttja barnens förmåga till tidig språkinläring samt att motivera och engagera eleverna. Ett fokusområde är också verksamhet relaterad till språkinläring i småbarnspedagogik, förskola eller grundläggande undervisning i syfte att tidigarelägga och utveckla språkinläringen. För detta spetsprojekt avsätts 10 miljoner euro 2017–2018.

Ungefär en fjärdedel av Finlands kommuner deltar genom regeringens spetsprojekt i försök med att tidigarelägga språkundervisning. Ett syfte är att skapa ett rikstäckande fortbildningsprogram som stödjer projektet. Spetsprojektet har enligt erhållen utredning först inletts på lokal nivå. Vidare genomförs 2018 ett försök med det andra inhemska språket i enlighet med regeringsprogrammet.

Regeringen beslutade vid sin halvtidsöversyn i april 2017 inleda 19 nya åtgärder för att främja barns och ungas välbefinnande, förebygga utslagning och minska mängden unga som står utanför utbildning och arbetsliv. I åtgärderna ingår en utredning av behoven att utveckla specialundervisningen. Utredningen genomförs inom ramen för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet och gäller småbarnspedagogik och förskola och grundskola.

Arbetsgruppen för utveckling av krävande särskilt stöd, som tillsattes av undervisnings- och kulturministeriet, publicerade sin slutrapport (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:34) i september 2017. Enligt rapporten finns det i Finland cirka 10 000 förskole- och grundskoleelever som årligen behöver krävande särskilt stöd i inläringen och skolgången. För att elevernas rättigheter ska kunna tillgodoses rättvist i hela landet, föreslår arbetsgruppen i sin rapport tolv åtgärder för att utveckla den grundläggande undervisning och skolgång som ordnas av bland annat sjukhus, kommuner och samkommuner och anstalts- och specialskolor.

Kulturutskottet lägger stor vikt vid de ovan konstaterade projekten och satsningarna. Utskottet understryker att finansieringen bör permanentas för dokumenterat goda projekt såsom tutorlärarverksamheten. Utskottet framhåller också att den omfattande projektfinansieringen bör göras mer förutsägbar, långvarig och enklare att söka. Alla kommuner har inte tillräckligt med administrativ personal för att fylla i de delvis svårbegripliga ansökningarna. Att förenkla ansökningsförfarandet skulle redan i sig öka den regionala jämlikheten.

Användningen av anslag för positiv särbehandling. Syftet med anslaget för så kallad positiv särbehandling är enligt utredning att förebygga anhopning av sociala problem och att öka den utbildningsmässiga jämlikheten och den sociala balansen mellan olika regioner. Samtidigt främjas elevernas fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Erfarenheterna av positiv särbehandling är enligt utredning uppmuntrande. Helsingfors stad har till exempel sedan 1990-talet beviljat skolor i stadsdelar med sämre framgång stöd genom finansiering för positiv särbehandling. Finansieringen har tilldelats skolor som arbetar i svåra förhållanden. Då syftar man exempelvis på låg utbildningsnivå eller fattigdom bland områdets vuxna eller på en stor andel elever med utländskt

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

modersmål. Stödinsatsernas genomslag har yttrat sig i hur stor andel av eleverna som fortsätter sina studier direkt efter grundskolan.

År 2016 förenades statsbidragen för jämställdhet och mindre elevgrupper i statsbudgeten. År 2016 beviljades understöd för åtgärder som främjar jämlikhet inom utbildningen, utvecklande av kvaliteten på specialundervisningen inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och anställning av skolgångsbiträden i anknytning till det och för att minska undervisningsgruppernas storlek, vilket inkluderade ett tillägg föreslaget av finansutskottet.

I 2016 års budgetproposition beviljades högst 7 645 000 euro till understöd för utvecklande av kvaliteten på specialundervisningen inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och anställning av skolgångsbiträden i anknytning till det och högst 10 540 000 euro för åtgärder som främjar jämlikhet inom utbildningen. Finansutskottets tillägg till budgetpropositionen uppgick till 2 000 000 euro och gällde förbättring av den grundläggande undervisningens kvalitet.

För att öka åtgärdernas genomslag förenades det särskilda understödet för att sammantaget täcka åtgärder för att främja jämlikhet inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, utveckla kvaliteten på specialundervisningen, med anknytning till det att anställa skolgångsbiträden och att minska undervisningsgrupperna så att högst 20 185 000 euro kunde sökas för åren 2016—2017. Understödet var avsett för förskoleundervisning och grundläggande undervisning. I budgetpropositionen för 2018 uppgår jämlikhetsunderstödet till sammanlagt ungefär 30 miljoner euro.

Kulturutskottet vill betona att det finns undersökningsresultat som visar att stöd baserade på positiv särbehandling har genomslag. För att förbättra genomslaget ytterligare bör kriterierna för utdelning av understöd granskas övergripande och ambitiöst i samband med besluten om utdelning, så att understöden faktiskt når de områden, skolor och elever som är i störst behov av stöd. Det är uppenbart, menar utskottet, att det behövs ytterligare studier för att reda ut hur stödet inriktas, vilka resultat det ger och hur de effektivaste stödformerna bör utvecklas. Enligt inlämnade sakkunnigytranden bör stöd baserade på positiv särbehandling tas i bruk både nationellt och lokalt.

På grundval av inkomna yttranden vill utskottet betona att ett viktigt sätt att bekämpa segregation av skolorna och i synnerhet att stödja skolor i förfördelade områden är att stärka förtroendet för den egna närskolan. Förtroende för kvaliteten i närskolan sporrar familjer att välja sin närskola och minskar också segregationen i bostadsområdena. Bra närskolor förutsätter både satsningar på skolornas pedagogiska färdigheter och exempelvis insatser för att förebygga och åtgärda sociala problem och mobbning. För att stärka närskolorna krävs ett tätt samarbete mellan kommunens bildningssektor och markanvändningsplanering.

Vissa åtgärdsförslag till utskottet. I de inlämnade sakkunnigytrandena har kulturutskottet fått ta del av en stor mängd förslag till olika åtgärder som utöver finansieringen för positiv särbehandling bör vidtas för att garantera en jämlik grundskola för alla oavsett bostadsort och andra förhållanden.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

Av dem bör man enligt utskottets bedömning särskilt betona förslaget att höja finansieringsnivån för grundläggande utbildning och förslaget att trygga att det trededade systemet för stöd för lärande och skolgång motsvarar elevernas behov. I yttrandena föreslås som mål att de ekonomiska satsningarna på den grundläggande undervisningen bör höjas till det nordiska genomsnittet, som Finland för närvarande är betänkligt långt ifrån. Kulturutskottet ser det som viktigt att avancera målinriktat för att höja finansieringsnivån.

Yttrandena betonar också att anslaget för flexibel grundläggande utbildning redan länge har legat kring 6 miljoner euro, medan behovet förutsätter större satsningar. En annan central förebyggande modell för att minska avhopp från skolan är den stödundervisningshandledning som gäller övergången mellan grundskola och andra stadiet.

Som ett led i att öka skolornas resurser har det föreslagits att samarbetet mellan olika organisationer (exempelvis ungdomsarbete, hälsovårdstjänster) ska utvecklas för att stödja eleverna. Internationellt och inom finländska utvecklingsprojekt har man också goda erfarenheter av att stödja skolorna och eleverna genom att komplettera skolpersonalen med nya yrkesgrupper såsom social- och ungdomsarbetare med specialisering på elevernas välbefinnande och aktivering.

Centrala är också de ändringar som föreslagits i syfte att precisera elevernas subjektiva rättigheter och trygga likabehandlingen i den grundläggande utbildningen. Rent allmänt har det framhållits att lagstiftningen om grundläggande utbildning är för vag för att kunna trygga att elevernas rättigheter genomförs och att den grundläggande utbildningen behandlar alla lika i hela landet. De vaga normerna i lagen om grundläggande utbildning och en övervakning baserad på angivarsystem samt övervakarnas bristfälliga befogenheter har gett anledning till ändringsförslag. Utskottet lyfter bland dessa förslag fram ett förslag om att Utbildningsstyrelsen kunde införa vissa kvalitetskriterier som binder utbildningsanordnarna. Utskottet ser det också som ytterst beaktansvärt att den grundläggande utbildningen saknar en för alla gemensam målsatt lärokurs (grundläggande lärokurs), det vill säga kriterier för godtagbar lärokurs. Varje elev bör tillförsäkras undervisning och stöd som garanterar att de kan fullgöra lärokursen med godkänt betyg. Utskottet ser det som viktigt att undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen utvärderar huruvida förslaget om målsatt lärokurs är ändamålsenligt och genomförbart.

Yttrandena visar på att det behövs fler stödåtgärder för övergången till andra stadiet. Problemen vid övergången hör enligt yttrandena mer allmänt ihop med svårigheter att nå en tillräcklig kompetensnivå och brister i trestegsstödet för lärande och skolgång. Andelen elever som behöver ett starkare stöd har ökat ända sedan 1990-talet, men det konkreta stödet till eleverna (exempelvis specialundervisning och specialundervisning på deltid) har enligt yttrandena ändå inte ökat i proportion. Förslaget om förlängd läroplikt hänför sig också dels till problemen med övergångsfasen, dels till mängden avbrutna studier på andra stadiet.

Det har också framställts en rad förslag som syftar till att stärka rektorernas och lärarnas arbetshälsa, utveckla skolans ledning, stödja professionell utveckling i skolan genom tillräcklig fortbildning och att minska nivåskillnaderna i lärarnas kunskaps- och färdighetsbas rent allmänt. I förslagen ingår önskemål om riktad fortbildning som gäller differentiering och stöd till eleverna i en heterogen grupp. Utskottet inser att utbildningsanordnarna i praktiken har väldigt olika resur-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

ser för att stödja och utveckla lärarnas kompetens. Det bidrar till att bryta ner grunden för en jämlik grundläggande utbildning och det bör i fortsättningen ägnas särskild uppmärksamhet.

Småbarnspedagogiken

Småbarnspedagogikens ställning. Systemet för småbarnspedagogik har utvecklats stegvis under hela 2000-talet. Att förvaltningsområdet övergick från social- och hälsovårdssektorn till området för pedagogik och undervisning och att lagstiftningen om småbarnspedagogik samt grunderna för planen för småbarnspedagogik förnyades stärker småbarnspedagogikens ställning som den första etappen av det livslånga lärandet. Utöver den småbarnspedagogik som kommunerna ordnar ger stöd till privat vård och stöd till hemvård familjerna möjligheten att välja det lämpligaste sättet att utnyttja barnets rätt till småbarnspedagogik och vård. Utskottet ser positivt på att lagen om småbarnspedagogik betonar såväl barnets rättigheter som pedagogiken.

I ett internationellt perspektiv håller den finländska småbarnspedagogiken en hög nivå. Men samtidigt varierar utvecklingen och anordnandet av tjänsterna för småbarnspedagogiken bland annat beroende på skillnader i kommunernas ekonomiska situation och sysselsättningsläge och på geografiska skillnader. Finlands Akademiens råd för strategisk forskning har finansierat forskningsprojektet CHILDCARE, som samordnas av Jyväskylä universitet. Resultaten visar att vissa kommuner ser investeringar i tjänster för småbarnspedagogik som ett led i barnens studiegång, medan andra kopplar dem till behov och tjänsteutbud relaterade till föräldrarnas arbete. Att tjänsterna varierar lokalt är en prioriterad fråga när det gäller att genomföra en småbarnspedagogik av hög kvalitet och upprätthålla likvärdiga tjänster i hela landet. Utskottet noterar att utmaningarna kring differentieringen av befolkningsgrupper och regioner påverkar småbarnspedagogiken på motsvarande sätt som den grundläggande utbildningen. Inom småbarnspedagogiken är det angeläget att med större precision identifiera de utmaningar som uppstår genom de allt mångsidigare verksamhetsmiljöerna. Småbarnspedagogikens betydelse för barnens möjligheter till jämlikhet är enligt flera undersökningar rentav större än skolans. Kompetensskillnader som uppstår i tidig barndom blir ofta bestående när barnet når skolåldern. En högkvalitativ småbarnspedagogik kan stödja inläringen hos alla barn och minska framtida skillnader i kunskaper och färdigheter.

Utskottet konstaterar att konsekvenserna av regional segregation i småbarnspedagogiken och allokeringen av relaterade resurser inte har studerats på samma sätt som i fråga om den grundläggande undervisningen. Saken bör utredas. Prioriterade metoder för att stödja den regionala kvaliteten på småbarnspedagogik är också att bekämpa differentieringen i systemet genom att styra familjernas val. På så sätt kan differentiering utifrån barnens bakgrund förebyggas. En kompetent personal och tillräckligt små grupper har prioritet med avseende på kvaliteten på småbarnspedagogiken och föräldrarnas förtroende.

Deltagande och tillgång. Ett mål i budgetpropositionen är att antalet barn som deltar i småbarnspedagogik ska öka. Graden av deltagande i småbarnspedagogik har under de senaste åren ökat något. År 2016 deltog cirka 68,1 procent av 1–6-åringarna i småbarnspedagogik. Talet ligger under medelvärdena för OECD-länderna och de nordiska länderna.

Det varierar kraftigt mellan olika regioner i vårt land hur barnen deltar i småbarnspedagogik. En utmaning är bland annat hur de barn ska inkluderas som också enligt undersökningarna skulle

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

gynnas mest av det. Deltagandet i småbarnspedagogik sammanhänger också med frågan om att avgränsa den subjektiva rätten till småbarnspedagogik till 20 timmar i veckan. Utskottet vill lyfta fram ett uttalande som ingick i utskottets betänkande (KuUB 11/2015 rd) om regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om småbarnspedagogik (RP 80/2015 rd) och som godkändes av riksdagen. I uttalandet sades att riksdagen förutsätter att statsrådet gör en samlad bedömning av de olika reformernas konsekvenser för barnen, jämlikheten mellan olika familjer och jämställdheten mellan könen och att denna bedömning beaktas vid översynen av lagen om småbarnspedagogik.

Enkäten i projektet CHILDCARE visade på ett samband mellan olika villkor för utbetalningen av kommundillägget till hemvårdsstödet och vården av barn i hemmet. En större del av föräldrarna vårdade barnen hemma när kommunen betalade hemvårdsstöd för det yngsta barnet och syskondillägg för syskon. När kommundillägget för hemvårdsstöd endast betalades för det yngsta barnet, vårdade föräldrarna sin ettåring hemma lika ofta eller mer sällan än i kommuner som inte betalade kommundillägg till hemvårdsstöd. Enkäten visade också på det som framgått av tidigare undersökningar, exempelvis Institutet för hälsa och välfärd och FPA:s undersökningar, att barn till föräldrar med högre utbildning oftare deltar i småbarnspedagogik än barn till föräldrar med lägre utbildning. Samtidigt svarade över hälften av de föräldrar som besvarade CHILDCARE-enkäten att samhällets stöd ger möjligheter att vårda barnet hemma.

Utredningen Vägkarta för småbarnspedagogiken för 2017—2030 tar upp hur småbarnspedagogiken kan nå särskilt familjer med låga inkomster eller barn till lågutbildade mödrar, vilka för närvarande hamnar utanför. Förslaget i budgetpropositionen om att sänka avgifterna för småbarnspedagogik är viktigt, anser utskottet. Viktigt är också att reda ut genom vilka åtgärder en höjd deltagarfrekvens på jämlik basis kan tryggas.

För att öka deltagarfrekvensen i småbarnspedagogiken bör enligt utskottets mening ökad uppmärksamhet ägnas åt utvärdering och kvalitet. Resultaten av undersökningsprojektet CHILDCARE betonar att uppmärksamhet bör fästas vid kommunernas kundstyrning inom småbarnspedagogiken och vid de nationellt enhetliga principerna för kundstyrningen. Enligt undersökningen behövs det större medvetenhet om nyttan med småbarnspedagogik för barn under skolåldern. Utskottet konstaterar att med tanke på småbarnspedagogikens kvalitet är det viktigt att trygga en tillräcklig och kompetent personal. Också i det avseendet innehåller budgetförslaget en ökning av mängden utbildning i anslutning till personalmängden inom småbarnspedagogik. Att personalen räcker till bör följas upp med regelbundna och korta mellanrum, så att åtgärder kan vidtas i tid när behoven förändras.

Utskottet ser betydande möjligheter i att stärka barndagvårdens roll som närtjänst. Ett centralt problem är den svaga tillgången till småbarnspedagogik särskilt i stora städer, där den stora efterfrågan på dagvårdsplatser kan leda till att plats erbjuds långt från hemmet och grannskapet. Det försvagar samhörigheten med den egna närskolan och kan leda till ett motstånd mot att välja den för barnens skolgång.

En viktig metod för att utveckla småbarnspedagogiken bör vara att stärka småbarnspedagogikens koppling till studiegången. Utskottets uppfattning är att en metod kan vara att garantera dagvårdsplats inom närskolans elevupptagningsområde på samma sätt som inom grundläggande undervis-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

ning. Reformen skulle medföra kontinuitet för familjerna och öka samhörigheten med de sociala nätverken. En dagvårdsplats nära hemmet stödjer också dokumenterat smidigheten i familjernas vardag, minskar behovet av ansträngande transporter och kan sporra till större deltagande i dagvården. Det knyter familjerna till de lokala skolorna, vilket kan bidra till att stödja en positiv utveckling i närskolorna och bostadsområdena och ge goda möjligheter också för samarbetet mellan småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen. Medvetenheten om småbarnspedagogikens pedagogiska betydelse för att jämna ut skillnader i inläring bör också stärkas.

Mer variation i produktionen av småbarnspedagogiska tjänster. Det förekommer i tilltagande utsträckning lokala skillnader också i fråga om utbudet av privata tjänster etableras och var de etableras. En förutsättning för produktion av småbarnspedagogiska tjänster är offentligt stöd såsom kommunernas kommundillägg för privat vård och servicesedlar för småbarnspedagogik. Privata tjänster inrättas inte i alla kommuner; kommunens befolkningsunderlag och mängden kunder med betalningsförmåga räcker inte nödvändigtvis till för att tjänsterna ska bära sig.

Forskarna bakom undersökningen CHILDCARE undersöker anlitandet av privata dagvårdstjänster. Resultaten står ännu inte till förfogande. Inom ramen för undersökningen gjordes dock en enkät bland föräldrar till barn i ettårsåldern. Den visar att om kommunen hade en servicesedel i bruk, vårdades ettåringen oftare privat än om kommunen endast erbjöd kommundillägg för privat vård. Särskilt i stora kommuner anlidade föräldrar med högre utbildning (universitet, yrkeshögskola, institutnivå) privat småbarnspedagogik i högre grad än föräldrar med lägre utbildning. Det är enligt utskottet angeläget att exempelvis när lagstiftningen om småbarnspedagogik ses över säkerställa kvaliteten på tjänsterna oberoende av produktionssätt och se till att de inte leder till ojämlikhet vid anlitandet av tjänsterna.

Avgifter. I budgetpropositionen föreslås att avgifterna för småbarnspedagogiken för familjer med små och medelstora inkomster samt för familjer som har fler än ett barn sänks från och med 2018 i enlighet med den regeringsproposition som lämnades hösten 2017, och dessutom inleds ett försök med avgiftsfri småbarnspedagogik för femåringar. Utskottet stöder förslagen. Att sänka avgifterna ger fler kvinnor stöd för att övergå eller återvända till arbetslivet och ökar mängden barn som deltar i småbarnspedagogiken. Genom försök med avgiftsfri dagvård kan man utreda om avgiftsfrihet bidrar till att etablera systemet. Utskottet ser det som viktigt att i fortsättningen utvärdera möjligheterna att utvidga avgiftsfriheten också till fyraåringar och fäster uppmärksamhet vid ett mål som konstaterades i utskottets utlåtande om förslaget till rambeslut (KuUU 10/2017 rd) om att ”på längre sikt bör det nationella målet vara att vi i allt större omfattning går mot avgiftsfri småbarnspedagogisk verksamhet på deltid”.

Översyn av lagstiftningen om småbarnspedagogik. Omställningarna i styrsystemet för småbarnspedagogik går enligt utskottets mening i rätt riktning. Ändå måste den fortsatta beredningen av lagstiftningen om småbarnspedagogik absolut slutföras snarast möjligt. Beredningen bör väga in forskningsbaserad kunskap om småbarnspedagogik och resultaten av utvärderingarna om effekterna av lagstiftningen jämte ändringar, såsom begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård. I samband med beredningen bör man också se till att trygga ett välfungerande samarbete mellan småbarnspedagogiken och rådgivningsbyråerna för barnavård.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

Öppen högskoleundervisning

Öppen högskoleundervisning är öppen för alla och att delta är inte beroende av exempelvis ålder eller tidigare utbildning. Öppen högskoleundervisning ges av universitet och yrkeshögskolor och bland läroanstalter för fritt bildningsarbete av medborgarinstitut, arbetarinstitut och sommaruniversitet. Samarbetet kring den öppna högskoleutbildningen bedrivs och utvecklas exempelvis mellan högskolorna och det fria bildningsarbetet inom regionerna. Ett heltäckande och mångsidigt fält av anordnare ger goda möjligheter att vidareutveckla utbildningen så att den bättre än för närvarande kan svara mot nya utbildningsbehov.

Öppen högskoleundervisning ger möjligheter till livslångt lärande. Den öppna högskoleundervisningen är en kanal för livslångt lärande och gullgör en mångfald uppgifter som ökar jämlikheten i utbildningshänseende. Målen och motiven för att studera vid öppna högskolan kan exempelvis vara komplettering av yrkeskompetens, förberedelse inför examensstudier, höjd allmänbildning eller bara studier för nöjes skull. Den öppna högskoleundervisningen erbjuder studerande möjlighet att pröva på studier innan de hittat sin egen nisch och läroanstalt. Den kan också vara en plats för studier för den som ännu inte har blivit antagen för examensstudier inom önskad bransch. Studier som avläggs inom öppna högskolan ger utbildningsprogrammet och högskolan en fingervisning om den studerandes motivation och färdighet för fortsatta studier innan studierätten beviljas. Utskottet vill betona att den öppna högskoleutbildningens roll för det livslånga lärandet bör synas bättre än nu i högskolornas strategiska ledarskap, så att öppna högskolan blir en naturlig och viktig del av högskolornas utbildningsuppdrag och växelverkan i samhället.

Situationen för den öppna högskoleutbildningen. Antalet deltagare i den öppna universitetsutbildningen har ökat under de senaste åren: från 72 421 deltagare (netto) 2010 till 86 165 deltagare 2016. Antalet deltagare i den öppna yrkeshögskoleutbildningen har ökat snabbt, även om volymen ännu inte är lika stor som i det öppna universitetet: 2010 deltog 9 191 personer, men 2016 var antalet redan uppe i 25 160 personer. Inom läroanstalterna för fritt bildningsarbete genomfördes 2014 nästan 70 000 undervisningstimmar studier inom öppna universitetet. Av timmarna producerade sommaruniversitetet 66 procent, folkhögskolorna 25 procent och medborgarinstitutet 9 procent. Antalet studerande var över 110 000. I motsats till vad som är fallet med högskolorna har mängden öppen högskoleutbildning i det fria bildningsarbetets regi minskat något de senaste åren.

Enligt universitetslagen och yrkeshögskolelagen kan högskolorna anordna utbildning som innehåller delar av examina som öppen universitets- eller högskoleutbildning eller i övrigt som fristående studier. Lagarna ger möjligheter att erbjuda öppen högskoleundervisning men förpliktar inte till det. För undervisning inom öppna universitetet och fristående studier beviljar universitetet personer som på eget initiativ söker till utbildning en tidsmässigt och innehållsmässigt avgränsad rätt att delta i examensstudier. De har likväl inte rätt att avlägga examen. Maximibeloppet på den avgift som tas ut av den studerande är 15 euro per studiepoäng som ingår i studierätten. Studiepoäng som avlagts vid öppen högskoleutbildning utgör kalkylmässiga kriterier i högskolornas finansieringsmodeller, men högskolorna bestämmer själva om finansieringens interna fördelning.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

Studier avlagda inom öppen högskola motsvarar högskolornas examensutbildning och räknas i regel till godo om en studerande antas till examensstudier. Det kan fortsättningsvis uppstå problem om studierna är avlagda på annat håll än i den högskola där examensstudierna bedrivs. Också vid byte av högskola eller studieinriktning finns det rum för förbättring i fråga om att identifiera tidigare studier eller kompetens, trots att den senaste studentundersökningen (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:37) visar att situationen kan anses vara ganska god. Enligt utredning till utskottet ska undervisnings- och kulturministeriet före utgången av 2017 utvärdera situationen för att identifiera och erkänna kompetens. På grundval av utvärderingen fastställs eventuella fortsatta åtgärder.

Yrkehögskolorna har i sina examensstadgor definierat villkoren för att övergå till examensstudier genom så kallade studievägar eller öppen väg. Kravet är oftast att 40—60 studiepoäng är avlagda. Det är vanligt att via den öppna vägen söka till examensprogram som det också i övrigt finns många sökande till, vilket innebär att den öppna vägen inte fungerar som ett medel för att minska anhopningen av ansökningar.

Finansieringsmodellen utgör en utmaning i utvecklingen av den öppna yrkehögskoleutbildningen. I yrkehögskolornas finansieringsmodell är den öppna yrkehögskoleutbildningens indikatorandel 5 procent, vilket inkluderar bland annat specialiseringsutbildningen. Värdet på avlagda studiepoäng har sjunkit då mängden avlagda studier har ökat och basfinansieringsramen samtidigt har sjunkit. Det nuvarande finansieringssystemet styr enligt yttranden inte yrkehögskolorna tillräckligt mot en mångsidig verksamhet i enlighet med principen om livslångt lärande.

Läroanstalterna för fritt bildningsarbete har en viktig roll i den öppna högskoleutbildningen. Bland annat ökar de tillgången till undervisning regionalt och under sommaren. När en läroanstalt för fritt bildningsarbete genomför öppen högskoleutbildning, anordnar den utbildningen i överensstämmelse med sin egen lagstiftning och anmäler prestationer och kostnader som grund för statsandelen. Genomförandet baserar sig på ett avtal med högskolan, där det bland annat avtalas om undervisningsarrangemang och kvalitetssäkring. Liksom i fråga om annan öppen högskoleundervisning motsvarar innehållet högskolornas examensfordringar. Vid läroanstalterna för fritt bildningsarbete betalar den studerande mer för de öppna studierna än vid öppna högskolan. Om avgifterna vore de samma som vid öppna högskolan, skulle sannolikt fler avlägga öppna högskolestudier inom det fria bildningsarbetet. Intresset för studier inom det fria bildningsarbetet skulle också öka om dessa studier i högre grad skulle tillgodoräknas den studerande vid senare studier vid högskola eller universitet.

Över 6000 studerande studerar årligen inom folkhögskolornas långvariga utbildningar. Fler än trettio folkhögskolor ordnar studier inom öppna universitetet eller högskolan; de erbjuder en betydande väg till fortsatta studier. Enligt ett sakkunnigyttrande till utskottet har beredningen vid undervisnings- och kulturministeriet inte beaktat folkhögskolornas betydelse som byggare av den öppna vägen, trots att tusentals ungdomar studerar vid dem vid övergången från andra stadiet till högskola. Under ett år vid folkhögskola avlägger de studerande i genomsnitt 40—50 studiepoäng i avvikelser från studieämnena och studielinjens övriga studier.

Vid medborgarinstituten ges undervisning för regionala och lokala bildningsbehov. Instituterna är tillgängliga för alla, vilket innebär att de erbjuder goda möjligheter för att avlägga studier inom

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

öppna högskolan också där exempelvis högskolor inte finns. Å andra sidan framgick det vid utskottets sakkunnigutfrågning att samarbetet med öppna universitetet beror på det geografiska läget. Exempelvis i glesst bebodda regioner där möjligheterna till utbildning är mindre än i södra Finland krävs det effektivare insatser om man vill förtäta samarbetet. Ett problem vid anordnandet av öppen högskoleutbildning vid medborgarinstituten är bland annat att flera universitet erbjuder öppna universitetsstudier utan samarbetsläroanstalter och att universitetet har prissatt sitt samarbete så att det blir dyrt att ordna undervisningen vid medborgarinstitut, vilket leder till att de avgifter som tas ut hos studerande skjuter i höjden.

Utskottet anser att det fria bildningsarbetets möjligheter att agera bättre på fältet för öppen högskoleutbildning bör utredas. Utskottet ser det som viktigt att undervisnings- och kulturministeriets ovan nämnda utredning om identifiering och erkännande av kompetens beaktar också undervisningen inom läroanstalterna för fritt bildningsarbete. Den öppna högskoleundervisning som ges inom ramen för det fria bildningsarbetet kan också bidra till att minska anhopningen av ansökningar till högskolorna. Att minska anhopningen handlar för närvarande inte om några betydande mängder studerande. Det fria bildningsarbetet har goda möjligheter att erbjuda öppen högskoleundervisning. Undervisningen har dock minskat i popularitet, vilket enligt utskottets bedömning beror åtminstone på att man har tvingats höja kursavgifterna.

Att utveckla den öppna högskoleundervisningen inom pågående projekt. Den öppna högskoleundervisningen har på sistone varit på tapeten i undervisnings- och kulturministeriets nystartade beredningsarbete, där man bland annat diskuterar hur principen om livslångt lärande ska integreras med universitetens och högskolornas strategi och verksamhet.

Utöver det nämnda arbetsgruppsarbetet har den öppna högskoleundervisningen blivit föremål för utveckling också vid förnyandet av antagningen av studerande och i arbetet med en vision för högskoleutbildningen och forskningen. Senast 2020 ska högskolorna förnya sin antagning av studerande så att betygsantagning är den huvudsakliga vägen till högskoleutbildning. Vid sidan av det utvecklas sekundära urvalsförfaranden för att säkra möjligheterna till studier för personer i anorlunda livssituationer bland annat på grundval av studier i öppna högskolan. Den så kallade öppna vägen har tills vidare varit en trång passage till examensstudier.

Behovet av att tänka om i fråga om livslångt lärande har aktualiserats starkt också i arbetet på en vision för högskoleutbildningen. Projektet inleddes i början av året. Syftet med det är att ta fram en framtidsbild som möjliggör utvecklandet av ett högkvalitativt, inflytelserikt och internationellt konkurrenskraftigt högskolesystem före utgången av 2030.

Utskottet ser det som viktigt att utveckla den öppna högskoleutbildningen och hitta flexibla antagningsprocesser som bidrar till högskolestudierna kan inledas snabbare än i nuläget. För att en studerande ska kunna göra ett motiverat val att söka sig till studier genom öppna högskolan bör studievägarna vara bestående och utgöra en strategisk del av högskolans antagningsprocess. Så är det inte nu, och därför menar utskottet att det behövs utveckling. I fråga om dem som saknar högskoleexamen bör möjligheten till avgiftsfria studier i den så kallade öppna vägen utredas.

Studiesociala förmåner vid öppna högskolestudier. Avsaknaden av studiesociala förmåner inverkar negativt på intresset för att avlägga studier vid öppna högskolan. Vid högskolestudier mäs-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

te man studera på heltid för att få studiestöd. Andra studier än de som leder till högskoleexamen räknas som heltidsstudier om deras omfattning i genomsnitt är minst fem studiepoäng per studiemånad. Vid högskolestudier kan studiestöd utöver för studier som leder till examen fås för förberedande studier för invandrare och för fristående studier inom programmet för yrkesinriktad fortbildning. Studerande som har rätt att avlägga examen vid högskola kan få studiestöd för studier vid öppna högskola och sommaruniversitetet om studierna hänförs till examen. En studerande vid folkhögskola kan få studiestöd för studier på heltid, men inte om studierna bedrivs vid öppna universitetet.

Utskottet ser det som viktigt att utreda möjligheten att ändra reglerna så att studier vid öppna högskolan ger rätt till samma studiesociala förmåner som examensinriktade högskolestudier.

Vissa frågor som rör försörjning för konstnärer

Systemet med utställningsarvode

Enligt utredning till utskottet är bildkonstnärernas försörjningsnivå i ljuset av flera färskva undersökningar alarmerande svag och svagast bland alla yrkeskonstnärer. Centret för konstfrämjande publicerade 2014 undersökningen Taiteilijan asema 2010. Konstnärernas konstruerade medianinkomst 2010 var enligt den 30 000 euro per år. Hos bildkonstnärerna uppgår motsvarande inkomster till endast 20 220 euro. Bildkonstnärernas svaga försörjning beror enligt utredningen i hög grad på strukturella orsaker. En bildkonstnär får ytterst sällan lön för sitt konstnärliga arbete eftersom branschen saknar sysselsättande strukturer.

Kulturutskottet har utrett möjligheterna att utveckla ett system för så kallat utställningsarvode som ett led i bildkonstnärernas försörjning i sin helhet. Det innebär en ersättning till konstnären i samband med utställningen. Idén med utställningsarvodet är främst att ersätta konstnären för den arbetsinsats som de framställda verken och deltagandet i en utställning har krävt. Finland har inget ramavtal om ersättningar och kostnader för utställningar. De flesta museerna har sin egen avtals- och arvodespraxis.

Utställningsarvodet måste skiljas från utställningsersättningen, som är en ersättning för att ett verk som omfattas av upphovsrätt enligt 2 § i upphovsrättslagen visas eller framförs offentligt. Utställningsarrangören betalar utställningsersättning till konstnären eller till upphovsrättsorganisationen Kuvasto för verk som är i konstnärens ägo när utställningen öppnas. Utställningsersättning betalas främst av museer. Gallerier betalar inte utställningsersättning.

Modellen med avtal om utställningsarvode har testats i praktiken bland annat i samarbete mellan Industrikonstförbundet Ornamo rf och Designmuseet (2014) och vid Konstnärsgillet i Finlands jubileumsutställning (2014—2015). Vid Ornamos pilotförsök tillämpades den rikssvenska ersättningsmodellen för medverkan vid utställningar, det så kallade MU-normalavtalet. Sveriges MU-avtal är en ersättning för deltagande i utställningar. I det finländska pilotprojektet användes definitionen utställningsarvode.

Efter Ornamos och Designmuseets samt Konstnärsgillet i Finlands pilotprojekt gjordes en enkät bland konstnärerna. Enkäten visar att yrkeskonstnärerna utför mycket obetalt arbete. Merparten

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

av de som svarade meddelade att de aldrig hade fått utställningsarvode (77 procent), ersättning för produktionskostnader (79 procent), arvode för att delta i montering och nedmontering av en utställning (84 procent), arvode för att delta i program vid sidan av museiutställningar (75 procent), kostnadsersättning mot verifikat (57 procent) eller annan ersättning vars grunder inte har specificerats (79 procent). Däremot är utställningsersättningen etablerad sedan över tjugo år som en del av avtals- och ersättningsarrangemangen vid utställningar, och enligt en enkät bland museerna betalade 85 procent av museerna utställningsersättning för att på sina utställningar visa verk som tillhör konstnären. Av dessa betalade 50 procent ersättning också till konstnärer som inte hör till Kuvasto, som administrerar utställningsersättningarna. Enligt yttrande leder prissättningen av utställningsersättningarna minst till en ersättningsnivå i överensstämmelse med det ovan avsedda MU-avtalet.

En arbetsgrupp som var verksam vid undervisnings- och kulturministeriet 2015 utredde avtals- och ersättningspraxis i samband med konstutställningar. Arbetsgruppen granskade de utställningar som anordnas på museer eller konstgallerier eller vars anordnande annars stöds genom statliga medel.

Utredningen visar att Finland har en god avtals- och ersättningspraxis i fråga om Nationalgalleriet och de största utställningsarrangörerna i övrigt, även om det också finns rum för utveckling. Arbetsgruppen gav förslag till utveckling och åtgärder i sin slutrapport Avtals- och ersättningspraxis som ansluter sig till konstutställningar (UKM 2016:4). Förslagen rör bland annat museernas avtals- och ersättningspraxis, statsunderstöd till föreningar och andra organisationer, stöd till förmedlande aktörer och stöd för att öka galleriverksamheten och konstförsäljningen och för information. Arbetsgruppens slutrapport innehöll också rekommendationer till museer och andra utställningsanordnare och till konstnärer om vad som bör observeras när man avtalar om frågor som gäller utställningar.

Arbetsgruppens förslag till utveckling och åtgärder byggde på principen om avtalsfrihet och på att en positiv utveckling bör stödjas genom spridning av god praxis. Arbetsgruppen noterade dels konstnärernas ekonomiska utmaningar, dels utställningsanordnarnas finansiella villkor och att administrativt tvång kan leda till att vissa utställningsanordnare tvingas lägga ned eller inskränka sin verksamhet.

För att genomföra arbetsgruppens förslag ledigförklarade undervisnings- och kulturministeriet i juni 2017 ett anslag på 250 000 euro. Genom anslaget ska museer som sköts yrkesmässigt och på heltid och som har regelbundna utställningar kunna täcka utställningsarvodet som betalas till konstnärer i samband med att utställningar ordnas. I annonsen om anslaget förutsattes museerna bidra med en självfinansieringsandel på 30 procent. Vid ansökningen prioriterades utställningar som ordnas 2018. Understödet avgränsades till arvoden till konstnärer och kunde inte användas till utbetalning av utställningsersättningar enligt 2 § i upphovsrättslagen eller till rese- eller transportkostnader eller till att ersätta materialkostnader förorsakade av framställningen av verk. Ett villkor för att bevilja understöd var att stödtagaren ska ingå ett skriftligt avtal med konstnären om deltagandet i utställningen och utbetalningen av utställningsarvodet.

Undervisnings- och kulturministeriet fick inom den utsatta tiden in 23 ansökningar där det ansöktes om sammanlagt 127 075 euro. Besluten om understöd fattas under hösten 2017. Enligt utred-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

ning till utskottet kommer försöket med understöd i samband med utbetalning av utställningsarvode att fortsätta under flera år. Först efter det är det möjligt att bedöma resultaten av försöket och besluta om fortsättningen på reformen.

På grundval av utvecklingsförslagen och rekommendationerna i arbetsgruppens slutrapport ledigförklarade undervisnings- och kulturministeriet sommaren 2017 också ett annat anslag. Dess syfte var att förbättra affärskompetensen hos de förmedlande aktörerna inom visuell konst och på så sätt förbättra försäljningen av konst och konstnärernas inkomstbildning. Inom utsatt tid inkom 45 ansökningar och sammanlagt ansöktes om nästan 1,7 miljoner euro. Anslaget för utdelning uppgår till cirka 230 000 euro. Besluten om understöd fattas under hösten 2017.

Undervisnings- och kulturministeriet har också i enlighet med rekommendationerna i arbetsgruppens rekommendationer inlett en genomgång av bland annat överlappningar med Centret för konstfrämjande i fråga om statsunderstöd för utställningar.

Kulturutskottet finner det angeläget att konstnärernas arbetsinsats vid anordnandet av utställningar beaktas på lika grund som andra parter insatser. Det är viktigt att eliminera hinder, som enligt erhållna yttranden ofta baserar sig snarare på attityder än på ekonomi eller lagstiftning. Utskottet ställer sig positivt till att försöket med understöd i samband med utställningsarvodet fortsätter i flera år. Det är angeläget med tanke på det fortsatta försöket med understödet, menar utskottet, att utreda orsakerna till att den första ansökningen om understöd föll så svagt ut att de sökta understöden uppgick till under hälften av det disponibla anslaget. Informationen om ansökningen bör effektiviseras och ansökningen bör tidsmässigt samordnas med museernas och andra eventuella ansökarens egna planerings- och budgeteringsprocesser. Dessutom bör man fördomsfritt bedöma konstnärens ställning i ansökningsförfarandet exempelvis så att en konstnär vars verk ska visas på utställning på ett eller annat sätt utgör en part i beslutet om understöd.

Utskottet ser det som viktigt att den fortsatta beredningen i fråga om utställningsarvode som en dimension beaktar övrigt offentligt stöd för utställningen samt villkoren för detta stöd. Eventuellt kan tillämpningen av utställningsarvodet främjas genom lämpliga villkor. Statistikföringen över utställningsarvodet och utställningsersättningar bör förtydligas så att det vid den fortsatta beredningen råder samsyn om den gällande ersättningsnivån och de tillämpade ersättningsgrunderna. Vid sidan av utvecklingen av avtals- och ersättningspraxis bör man bedöma ersättningarnas ekonomiska effekt för hela konstnärskåren och gå in för att främja också andra åtgärdsrekommendationer från den aktuella arbetsgruppen. Konsekvensbedömningen bör också granska arrangemangens inverkan på museiutställningarnas mängd och kvalitet.

Konstnärssalliansen

Den grundläggande tanken bakom konstnärssalliansen är att minska klyftan mellan fast sysselsatta och fältet av frilansar genom att skapa ett professionellt, ekonomiskt och socialt säkerhetsnät i form av arbetsförhållanden för kompetenta frilanskonstnärer. Målet är att öka frilansnätverkets möjligheter till fortlöpande professionellt arbete. Den nordiska modellen med konstnärssallianser används i Sverige och Norge.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

I Sverige finns Teateralliansen, Dansalliansen och Musikalliansen. Deras verksamhet tilldelades i Sverige 2016 statliga medel om sammanlagt 88 miljoner svenska kronor (cirka 9 miljoner euro). De skådespelare som anställts i alliansen står i permanent anställningsförhållande till alliansen. Konstnärerna tar tjänstledigt från alliansen för den tid de arbetar på annat håll och återgår till att vara anställda av alliansen när de inte har annat arbete. Verksamhetsmodellen har beräknats medföra ekonomiska, sociala och professionella nyttoaspekter för de berörda konstnärerna. Som medlemmar har Teateralliansen för närvarande cirka 160 skådespelare, Dansalliansen cirka 80 danskonstnärer och Musikalliansen cirka 150 musiker.

Norge har en gemensam professionell allians inom teater och dans motsvarande den i Sverige, Skuespiller- och danseralliansen. Efter en pilotfas 2013—2015 permanentades alliansens verksamhet 2016. Den specialförordning som krävdes för att stödja alliansens verksamhet föregicks av en längre dialog mellan Norges arbetsministerium och kulturministerium. Modellen har setts som ett bra sätt att stödja frilanskonstnärsskap, och statsfinansieringen för alliansen har ökat de senaste åren från 6,3 miljoner norska kronor (670 000 euro) 2014 till 14,1 miljoner norska kronor (1,5 miljoner euro) 2017. Statsbidraget till verksamheten beviljas av Norges kulturministerium. Som medlemmar har Norges allians för närvarande 56 konstnärer.

Alliansmodellen erbjuder utövare av konstnärsyrket i Sverige och Norge en anställning. Det handlar således inte om en lösning som är knuten till systemet med social trygghet. När arbetet upphör kan arbetet dock möjliggöra beviljande av utkomstskydd för arbetslösa på samma villkor som rätten till arbetslöshetsförmån i övrigt avgörs när ett anställningsförhållande upphör. Systemet beaktar också situationer där personer i tillfälliga uppdrag övergår till nya projekt samt tillfälliga perioder av arbetslöshet. Ersättningarna har gått att hålla på en saklig nivå, och det uppstår inte betydande tomrum i fråga om social trygghet och pensionsskydd. Också olika slag av utbildningsmöjligheter har gått att inkludera i helheten.

I Finland har modellen utretts i samband med arbetet inom kommissionen för utredning av konstnärernas socialskydd, beskattning och sysselsättning (TAISTO II). Kommissionen TAISTO II föreslog att Finland ska inleda ett projekt som motsvarar Sveriges Teateralliansen. Ansvar för genomförandet låg hos konstnärsorganisationerna i samarbete med arbetsministeriet.

Inrättandet av modellen med en allians har åter debatterats livligt på 2010-talet. För att förbättra sysselsättningsläget och framför allt för att säkerställa frilanskonstnärernas försörjning bör Finland enligt de sakkunnigyttranden som utskottet tagit del av bygga en konstnärsallians som inledningsvis omfattar både estradkonstnärer (dansare, cirkusartister, skådespelare, musiker) och de som utför konstnärligt planeringsarbete (regissörer, dramaturger, scenografi- kostymerings-, ljus-, video- och ljudplanerare). Alliansen bör finansieras med medel för hantering av arbetslösheten, eftersom den bör ses snarare som verksamhet som stöder sysselsättning än som direkt stöd till konsten.

Enligt utredning till utskottet kan möjligheterna att ta i bruk de anställningsförhållanden som avses i modellen med en konstnärsallians utredas på nytt i samband med arbetet inom undervisnings- och kulturministeriets arbetsgrupp för beredning av de centrala målen för konst- och konstnärspolitik. Om arbetet går vidare vore det enligt utredning bra att formulera en syn på arbetsrättsliga frågor (arbetstid, varaktighet, äganderätt till arbete som utförts eller konstnärliga verk

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

som producerats under anställningsförhållandet) och konkurrensfrågor (Alliansen som arbetsgivare, verksamhetens finansiering och konkurrensfrågor på marknaden).

Arbetsgruppen ska tillsättas inom kort och arbetet ska vara klart hösten 2018. Arbetsgruppens uppgift ska vara att utarbeta riktlinjer för utvecklingen av konst- och konstnärspolitiken och att utvärdera utvecklingsåtgärder för olika konstgrenar. Samtidigt ges det möjlighet att på bred bas bedöma hur förmedlarstrukturerna kan utvecklas.

Kulturutskottet vill lyfta fram frilanskonstnärernas låga utkomstnivå och den ständiga växlingen mellan anställningar, stipendieperioder och perioder av arbetslöshet. En alliansmodell utvecklad för finländska förhållanden kunde enligt utskottets bedömning ge en del frilanskonstnärer och andra representanter för yrkesgrupper inom konsten en mer permanent tryggad försörjning, och på så sätt väsentligen främja deras konstproduktion. Inom ramen för denna modell kan stipendieperioder, tillfälliga arbetsavtal och arbetslöshetsperioder alternera smidigt. Alliansmodellen skulle bland annat kräva skraddarsydda lösningar för sysselsättningsstöd och beskattning. Modellen skulle underlätta deltagande i kortvariga projekt och tillföra värdefull information med avseende på de förestående betydande omställningarna i arbetslivet, vilka väntas få till följd att anställningarna blir kortare och mer varierande och att karriärbyten blir mer allmänna. Utskottet påskyndar utredningarna i ärendet och talar för en utveckling av alliansmodellen exempelvis i form av avgränsade försök. Beredningsarbetet kräver samarbete över förvaltningsgränserna.

Stöd till unga idrottare

Finansutskottet föreslog i sitt betänkande om regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2017 (FiUB 35/2016 rd — RP 134/2016 rd) godkännande av tillägg på sammanlagt 965 000 euro för idrottsstipendier, bidrag till stiftelsen URA och stöd till idrottsakademier. Förslagen stämde överens med de mer detaljerat motiverade framställningarna i kulturutskottets utlåtande om samma budgetförslag (KuUU 8/2016 rd — RP 134/2016 rd). Riksdagen godkände tilläggen i budgeten.

De ovan avsedda tilläggen för 2017 ingår inte längre i det aktuella förslaget till budget för 2018. Fjolårets tillägg har således enligt hävdvunnen praxis behandlats som ettåriga. Utskottet ser det som ytterst angeläget att finansutskottet överväger att dessa tilläggsanslag för 2017, vars totala belopp är 965 000 euro, inkluderas i budgeten för 2018.

Enligt utredning till kulturutskottet medför idrottarnas socioekonomiska ställning i dagens Finland stora utmaningar för unga vuxenidrottare som vill nå världstoppen. Efter det välfungerande systemet med idrottsläroanstalter på andra stadiet är det praktiskt och finansiellt förenat med stora utmaningar att kombinera idrott och studier. Åtstramningarna i studietider och studiestödet försvagar möjligheterna att genomföra en dubbel karriär. En idrottsutövare med ambition att nå toppen måste av tidskäl långtidsplanera och acceptera att studierna kräver fler studieår än normalt. Det tidsmässigt begränsade studiestödet räcker då inte som grundläggande försörjning.

Kulturutskottet vill betona att ett av de främsta bärande elementen för idrottarnas socioekonomiska ställning är systemet med idrottsstipendier. Syftet med idrottsstipendiet är att skapa ekonomiska

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

ka förutsättningar för professionell idrottsträning på heltid. Stipendiets betydelse ökas av att det kan användas direkt för att täcka levnadskostnader, vilket inte är fallet med träningsbidrag.

Utskottet vill betona att när stipendiet beviljas är det viktigt att stödet är långsiktigt, det vill säga att stödet för en idrottare som beviljats stipendium kan uppskattas för flera år. Det kräver att det anslag som kan användas för stipendier är förutsägbart, eftersom det är svårt att reagera på årligen inträffande plötsliga uppgångar och nergångar på grund av kommensurabla kriterier och schemalaggningsen av beviljandeförfarandet. Ökningen eller minskningen av anslaget bör vara tillräckligt permanent för det ska kunna göras ändringar för enskilda idrottare på grundval av utvärderingskriterierna.

Sökkriterierna för stipendiet är relativt strikta och begränsar i sig mängden sökande; 2017 söktes stipendiet av 454 idrottare och beviljades 220, det vill säga 48,4 procent av de sökande. Med hjälp av den stödsumma som tillfogades för 2017 (500 000 euro) kunde 53 fler idrottare få stipendium jämfört med 2016.

Huvuddelen av de unga idrottarna i Finland är knutna till idrottsakademier. I idrottsakademierna runt om i Finland finns sammantaget över 12 000 idrottare, omfattande allt från unga idrottare i högstadieåldern till idrottare på olympisk nivå. Extraresurserna på 300 000 euro för idrottsakademiernas specialarbete som tilldelades 2017 för att stödja unga idrottare har via de största idrottsakademierna huvudsakligen riktats till toppidrottare och till de mest potentiella idrottarna i åldern 18 till 22 år. Extraresurserna gjorde i synnerhet det möjligt att ordna hälsovård för idrottarna till mycket skälig kostnad. Dessutom har specialisttjänster i muskelvård, näring och psykisk träning, som är viktiga för idrottare, kunnat ordnas i samband med den dagliga träningen. Åtgärder har förebyggt skador och därmed lett till fler friska träningsdagar.

Urheilijoiden ammattienedistämisseäitiö (URA) har till syfte att främja samhällsansvar i toppidrotten genom att stödja en andra karriär för idrottare. Möjligheten att få stipendium sporrar idrottare att planera studier och arbeta på dem vid sidan av idrottskarriären eller strax efter den. URA-stipendiet är också avsett att göra det lättare för idrottare i karriärens slutfas att övergå till en annan karriär.

Den höjning på 165 000 euro som riksdagen beviljade 2017 för URA-stiftelsens stipendium har inneburit att för läsåret 2017—2018 har stipendiet kunnat höjas från två tusen till tre tusen euro. Det har väsentligen toppidrotten för den nedskärning av studiepenningen som drabbat idrottare som studerar vid högskola. Stödet har direkt förbättrat de studerande idrottarnas socioekonomiska situation. Tack vare det större bidraget har också stipendiaternas antal ökat från cirka sjuttio till drygt hundra idrottare. Det har varit behövligt, eftersom antalet sökande har ökat starkt under de senaste tre åren. För läsåret 2017—2018 söktes stipendium av 420 studerande idrottare.

De idrottare som fick studiestipendium för läsåret 2016—2017 representerade fyrtio olika grenar: sommar- och vinterolympiska grenar, icke olympiska grenar och handikappidrott. Av stipendiaterna var 55 procent män och 45 procent kvinnor. Över 60 procent av stipendiaterna studerade vid universitet, en dryg femtedel vid yrkeshögskola och 15 procent vid yrkesläroanstalt.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

Kulturutskottet vill starkt betona vikten av att stödja en andra karriär, eftersom exempelvis största delen av idrottarna på den finländska landslagsnivån under sin idrottskarriär studerar antingen på andra stadiet eller i högskola. Att försörja sig enbart på idrott är i Finland möjligt bara i några få grenar och för enskilda medaljörer i elitävlingar för vuxna.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att finansutskottet säkerställer ett tillräckligt anslag för utdelning som statsbidrag till åtgärder som främjar utbildningsmässig jämställdhet inom allmänbildande utbildning med hjälp av positiv särbehandling,

att finansutskottet säkerställer ett tillräckligt anslag till undervisnings- och kulturministeriet för att utveckla studiestödet för studerande vid öppna högskolan så att öppna högskolan i fortsättningen utgör en expanderande, trovärdig och välfungerande väg till studier och examen vid högskola,

att finansutskottet säkerställer ett tillräckligt anslag till undervisnings- och kulturministeriet för en förutredning om introduktionen av modellen med en konstnärsallians,

att finansutskottet säkerställer ett tillräckligt anslag till undervisnings- och kulturministeriet för att fortsätta och utvidga försöket med utställningsarvode för bildkonstnärer,

att finansutskottet säkerställer ett tillräckligt anslag för utdelning till idrottsutövare som statens träningsstipendier och en tillräcklig finansiering för Urheilijoiden Ammattienedistämmissäätiös verksamhet samt till idrottsakademierna som specialiststöd för idrottsutövare och

att finansutskottet i övrigt beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

Helsingfors 25.10.2017

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuomo Puumala cent
vice ordförande Sanna Lauslahti saml
medlem Li Andersson vänst
medlem Ritva Elomaa saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Kimmo Kivelä blåa
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Sari Multala saml
medlem Mikaela Nylander sv
medlem Ulla Parviainen cent
medlem Pekka Puska cent
medlem Sari Raassina saml
medlem Sami Savio saf
medlem Jani Toivola gröna
medlem Pilvi Torsti sd
Sofia Vikman kok (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen
utskottsråd Kaj Laine.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Kulturutskottet förde en omfattande och sakkunnig debatt och utfrågning av sakkunniga om 2018 års budgetproposition. Kulturutskottets analys om jämlikhet i småbarnspedagogik och grundläggande undervisning är mycket god. Utskottets iakttagelser om möjligheter att utveckla jämlikheten, socialpolitiska åtgärder för att eliminera fattigdomen bland barnfamiljer och förhindra regional ojämlikhet, långsiktiga lösningar för att stärka basfinansieringen av utbildningen och genomtänkta evidensbaserade särskilda understöd baserade på positiv särbehandling för att utveckla verksamheten i skolor som arbetar i en krävande miljö är utomordentligt viktiga faktorer för att utveckla det finländska välfärdssamhället. Utskottets övriga teman om den öppna högskoleundervisning, frågor relaterade till konstnärernas försörjning och stöd till unga idrottare är också väl valda. Men det bör konstateras att den goda analysen skulle ha krävt också konkreta åtgärdsförslag och korrigeringar i de underdimensionerade anslagen.

Under den gångna valperioden har vårt land befunnit sig i en svår ekonomisk situation och den offentliga ekonomin har behövt balanseras upp. I stället för utbildningspolitiskt hållbara strukturella reformer har regeringen emellertid valt nedskärningar i utbildningen.

De sparåtgärder som regeringen föreslår för undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde äventyrar fundamentet för hela den finländska utbildningen och försämrar avsevärt Finlands möjligheter att utveckla forskning och innovation. Finländska ekonomiska experter och vetenskapsvärlden i övrigt har kritiserat nedskärningarna i utbildningen. De senaste som har instämt med kritiken är ekonomerna Matti Pohjola och Mika Maliranta (HS den 24 oktober 2017) som undrar varför regeringen har beslutat skära ner finansieringen för utbildning samt för forskning och utveckling. De här sektorernas betydelse för att förbättra arbetets produktivitet är stor. Pohjola menar att nedskärningarna uttryckligen försvagar ökningen av produktionspotentialen. Enligt honom kan potentialen ökas genom att förbättra arbetets produktivitet, och de snart sagt enda sätten att göra det är att satsa på utbildning, forskning och utveckling.

Trots löftena blev effekterna av konkurrenskraftsavtalet inte kostnadsneutrala för kommunerna eller för ett flertal andra utbildningsanordnare. Regeringen beslutade att exempelvis universitet, yrkeshögskolorna och privata utbildningsanordnare inte får tillgång till de lättnader i arbetsgivaravgifterna som konkurrenskraftsavtalet medför.

Spetsprojektfinansieringen på 300 miljoner för kompetens och utbildning är av engångsnatur och kan inte på några villkor ersätta de permanenta utgiftsbesparingarna, som fram till 2019 uppgår till tre miljarder euro.

Regeringen leder landet in på en väg som äventyrar all förnyelse. Regeringens politik leder till att utbildningsnivån inte längre stiger. Politiken krymper framtidsmöjligheterna i vårt land. Nedskärningarna, som sträcker sig över hela utbildningskedjan från småbarnspedagogiken ända till universitetens undervisnings- och forskningsarbete, undergräver en hållbar ekonomisk tillväxt, ut-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 1

veckling av exporten, uppkomsten av nya högproduktiva arbetstillfällen och förändringar i näringsstrukturen.

Regeringen valde genom besluten sin värdegrund. Besluten om nedskärningar är alldeles för omfattande både i absoluta siffror och i relation till förvaltningsområdet för undervisning och utbildning. Nedskärningarna drabbar den ekonomiska tillväxten, uppkomsten av nya arbetstillfällen och nya innovationer. Det ekonomiska läget i Finland är allvarligt och det behövs åtgärder som stärker sysselsättningen för att kunna stabilisera den offentliga ekonomin. De beslut om att skära i utbildningen som regeringen Sipilä har fattat kommer i det långa loppet att stå Finland och finländarna mycket dyrt. För att kunna lyfta Finland måste vi vara ett föregångsland inom utbildning och forskning.

En hållbar balansering av de offentliga finanserna kräver omsorgsfull planering och lagberedning där de sakkunnigas insikter utnyttjas och det civila samhället hörs. Vill man verkligen nå de eftersträvade målen måste åtgärdernas konsekvenser bedömas i ett brett perspektiv och beredarna sätta sig in i lagstiftningen innan besluten fattas. Tyvärr har regeringen valt en annan väg.

Att skära i pedagogik, utbildning och forskning har inte varit befogat med avseende på finländarnas andliga och materiella framtid.

En obruten och jämlik studieväg för 3—18-åringar

I stället för nedskärningar, utarmning och segregering vill socialdemokraterna utveckla det finländska skolsystemet i ett brett perspektiv och på lång sikt. Övergången från dagvård till förskola, från förskola till nybörjarundervisning och från lågstadiet till högstadiet och vidare till andra stadiet är viktiga skeden i barnens och ungdomarnas liv. Ofta är dessa faser avgörande. Övergångsfaserna har upprepade gånger konstaterats vara det största problemet vid skolavhopp, avbrott i skolgången och utslagning. Det har gjorts försök att lösa dessa problem redan under flera årtionden, men resultaten är fortsatt magra och i varje årsklass blir 15—20 procent utan examen efter grundskolan.

Undersökningen betonar betydelsen av de tidiga åren och övergångarna för en fortsatt utbildningsväg. Därför är deltagarfrekvensen i småbarnspedagogik och övergången till andra stadiet specifika problem i det nuvarande systemet.

Av den anledning finns det skäl att inleda en beredning där syfte är att i Finland skapa en övergripande och obruten studieväg från småbarnspedagogik till slutet av andra stadiet med utnyttjande av den främsta forskningen och internationella erfarenheter samt resultat av försök i Finland.

I synnerhet övergången till andra stadiet är en viktig fas där de unga för första gången tvingas göra val som gäller hela deras utbildningskarriär. Utbildningsgarantin har i någon mån korrigerat läget, men fortfarande inleder ungefär åtta procent av de som gått ut grundskolan inte en examensinriktad utbildning följande höst. Många av dem som inleder utbildningen slutför den dessutom inte. Enligt Statistikcentralens utbildningsstatistik var andelen 20—24-åringar utan examen efter grundskolan nästan 18 procent 2014. Under 1990-talets sista år har andelen ökat. Särskilt marginalisering bland pojkar är ett betydande problem och syns i ökad arbetslöshet bland unga män.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 1

Utbildningen har också betydelse i att den bidrar till samhörigheten i samhället. Därför vore det värdefullt med en växelverkan mellan hela åldersklassen som fortgår ända till slutet av andra stadiet. Det är inte ändamålsenligt att verklighetsuppfattningarna helt separeras.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 1 000 000 euro under moment 29.10.01 för en utredning om en sammanhållen och jämlik studieväg för 3–18-åringar.

Småbarnspedagogiken

Trots att regeringen återtog de planerade förhöjningarna av klientavgifterna inom småbarnspedagogiken har begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård och ökningen av gruppstorlekarna äventyrat grunderna för Finlands högkvalitativa småbarnspedagogik. Sparåtgärderna inom den småbarnspedagogiska verksamheten blir ytterst kostsamma för vårt samhälle. Enligt beräkningar gjorda av OECD ger en insats på en euro i högklassig småbarnspedagogik en samhällelig avkastning på sju euro. Satsningen ger effekt under barnets hela liv i form av högre utbildning, längre tid i arbetslivet och därigenom bättre livskvalitet.

Begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård och ökningen av antalet barn över tre år i förhållande till antalet personal försvagar verksamhetens kvalitet och gör den mindre lockande. Större grupper ökar risken för att barn blir marginaliserade.

Begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård försätter barn i olika ställning beroende på föräldrarnas sociala status, vilken avgörs till exempel av huruvida de har jobb, är arbetslösa eller studerar.

En högkvalitativ småbarnspedagogik kan effektivt stoppa upp kretsloppet av social utsatthet och förbättra barnens inlärningsmöjligheter i skolgången. Trots det ligger deltagandet i småbarnspedagogik bland finländska barn på en låg nivå i ett europeiskt perspektiv. Graden av deltagande i småbarnspedagogik måste fås upp på europeisk nivå, 90–95 procent, eftersom deltagandet i småbarnspedagogik gäller grunden för senare studier. Särskilt för utvecklingen hos barn med annan språk- och kulturbakgrund har småbarnspedagogiken en avgörande betydelse för språkinläring, integration och senare skolframgång. Vi föreslår att den avgiftsfria småbarnspedagogiken på deltid ska utvidgas till att omfatta femåringar.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 21 600 000 euro under moment 28.90.30 för att relationstalet mellan antalet pedagoger och antalet dagvårdsbarn som har fyllt tre år ska ändras till 1/7 och för att återta begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård samt 58 000 000 euro för avgiftsfri småbarnspedagogik på deltid för 5-åringar.

Den grundläggande utbildningen

Undervisnings- och kulturministeriets främsta åtgärder för att förbättra möjligheterna till jämlik utbildning i hela landet var under förra regeringsperioden den särskilda finansieringen för att minska gruppstorlekarna och stärka jämlikheten. Också den nuvarande regeringens program siktar på jämställdhet i utbildningen och bättre studieresultat. Det står i stark konflikt med att den fi-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 1

nansiering dessa mål kräver har minskats väsentligt. Tilläggsfinansieringen för 2018 korrigerar inte läget till senaste valperiods nivå.

Ju mindre grupper i den normala undervisningen, desto bättre möjligheter har också de svagare eleverna. Betydelsen av tillräckligt små elevgrupper kommer att betonas ytterligare i och med den nya läroplanen, som betonar byggandet av en individuell studieväg för varje elev. Enligt en enkät utförd av Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ har varannan av de kommuner som besvarade enkäten drabbats av att timresursen för grundläggande utbildning har skurits ner, antalet delade lektioner har minskats och elevgrupperna har förstörats.

Det finländska skolsystemet är känt för sin lyckade kombination av goda kunskaper, jämlikhet och effektivitet. På senare år har det dock skett en klar försämring i fråga om studieresultat, trivsel i skolan, studiemotivation och attityder. Allt fler unga når inte minimimålen för den grundläggande utbildningen. Antalet elever som behöver särskilt eller intensifierat stöd har under några år ökat med 24 000, det vill säga en tredjedel, men antalet speciallärare med bara 100—200. Dessutom har kommunerna under de senaste åren dragit in cirka 100 specialklasser. Inlärningsresultaten har försämrats också enligt internationella forskningsrön, och skillnaderna mellan skolorna håller på att öka.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 33 000 000 euro under moment 29.10.30 för mindre grupper inom den grundläggande utbildningen, för bidrag till en högkvalitativ och jämlik grundläggande utbildning och för driftskostnader för allmänbildande utbildning.

Fritidsaktivitetslöftet

Studieresultaten i Finland har sjunkit märkbart. Problem finns också i barnens studiemotivation och skoltrivsel. Skoleleverna vill ha fler timmar fritidsaktiviteter och självständiga fritidsaktiviteter i samband med skoldagen. Det skulle ha en stor betydelse för att förbättra skoltrivseln. Med tanke på skoltrivseln är det också angeläget att i inläringen beakta elevernas individuella utveckling och motivation så att inläringen alltid förknippas med en känsla av framgång.

Skillnaderna i skolframgång beror allt oftare på föräldrarnas socioekonomiska bakgrund och tiden utanför skolan. Alla barn har inte möjligheter till fritidsaktiviteter och självutveckling på fritiden i en övervakad miljö, eftersom många aktiviteter har blivit väldigt dyra att delta i. I hela Finland finns 126 000 mindre bemedlade barn, fler än det finns invånare i Lahtis. De familjer som aktivt sysslar med idrott hade 2014 i genomsnitt inkomster på 87 000 euro per år. Endast en tredjedel av familjerna i Finland når denna inkomstnivå.

För att avgifterna och anskaffningen av utrustning för fritidsaktiviteter inte ska öka segregeringen bland familjerna, bör organisationer, idrottsföreningar, skolor och kommuner tilldelas ett anslag för att erbjuda möjlighet till fritidsaktiviteter samt redskap och instrument till familjer som annars inte har råd med dem.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 4 000 000 euro under moment 29.10.30 för löftet om fritidsaktiviteter.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 1

Nedskärningarna i yrkesutbildningen

Vid reformen av yrkesutbildningen skar regeringen först 190 miljoner euro av läroanstalterna och inledde först därefter en strukturell reform. Vi välkomnar till största delen målen med reformen, men för att det skulle kunna nås på bästa sätt borde finansieringen av yrkesutbildningen ha förbättrats avsevärt. I det rådande finansiella läget är det osäkert om reformmålen kan nås och därför föreslår vi att nedskärningarna återtogs.

Om man vill dra in på anslagen, hade det varit vettigare att göra neddragningarna mer strategiskt i samband med reformen och slå ut dem över flera år. På så sätt hade de ställt till med så lite skada som möjligt för reformen av yrkesutbildningen. Som det är nu blir reform lätt synonymt med nedskärning, och även de positiva målen riskerar att komma i skymundan när anslagen ska kapas.

Det viktigaste målet med reformen av yrkesutbildningen bör vara att minska ojämlikheten i utbildning — inte att öka den genom att skapa strukturer som är blinda för ojämlikhet.

Närundervisningen inom yrkesutbildningen har redan tidigare reducerats enormt, vilket försvagar undervisningskvaliteten. Ännu på 1990-talet fick eleverna närundervisning motsvarande en full arbetsvecka, dvs. 38 timmar. I dag ligger man på många håll under 28 timmar. De som studerar till ett yrke får alltså inte mer undervisning än grundskoleeleverna. De omfattande nedskärningarna kommer oundvikligen att märkas i utbildningskvaliteten och därigenom också i de ungas yrkesfärdigheter.

Reformen av yrkesutbildningen har inte anvisats någon som helst finansiering, trots att den är ett av regeringens spetsprojekt. Det finns heller inga anslag för digitalisering av yrkesutbildningen.

Under förra regeringsperioden planerades en total översyn av utbildningen på andra stadiet. Reformen skulle gett genuina inbesparingar genom utvecklade strukturer, bland annat på så sätt att läroanstalterna skulle fått finansiering på grundval av antalet studerande som fullgjort studierna och inte – som i dag – utifrån antalet antagna studerande. Också gymnasierna behöver strukturella förbättringar.

På dessa grunder föreslår vi ytterligare att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 190 000 000 under moment 28.90.30 för att återta nedskärningen inom yrkesutbildningen och 20 000 000 euro under moment 29.20.30 för att kompensera för besparingarna i konkurrenskraftsavtalet för yrkesutbildningens driftskostnader.

Avgiftsfritt andra stadium och förlängd läroplikt

Ännu i början av 2000-talet var Finland ett mönsterland i fråga om utbildning. De ungas studieresultat var utmärkta och finländarnas utbildningsnivå ökade. Efter det har framgången minskat. I en internationell jämförelse har de finländska ungdomarnas utbildningsnivå under 2000-talet sjunkit från världstoppen till medelnivå bland de utvecklade länderna. Jämför man utbildningsnivån bland hela den arbetsföra befolkningen är siffrorna ännu dystrare. Ökningen av den finländska arbetskraftens utbildningsnivå kommer att avstanna de närmaste åren, 20 år före de andra utvecklade länderna.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 1

Framgången för det finländska utbildningssystemet har försvagats samtidigt som omställningar i samhället och arbetslivet avkräver alla finländare mer och bättre kompetens. Arbetslivsfärdigheterna ökar i betydelse.

Varje ung person behöver tillräckliga kunskaper och färdigheter för att klara sig i en värld i förändring. Det handlar framförallt om möjligheterna till framgång i arbetslivet och livslångt lärande. För närvarande förebådar utslagning från utbildning på andra stadiet jämfört med högt utbildade sämre hälsotillstånd, fler arbetslöshetsperioder och en betydligt kortare karriär i arbetslivet. Denna utveckling kan stärkas ytterligare när kompetenskraven i arbetslivet växer.

Att få fortsätta studierna på andra stadiet bör vara en rättighet för alla som gått ut den grundläggande utbildningen. Också personer som har funktionshinder och behöver stöd och andra som är i behov av stöd har rätt till studier på andra stadiet. Studiehandledningen intar en avgörande roll vid ansökning till fortsatta studier. Det är viktigt för de unga att få handledning om alternativen för yrkesutbildning och gymnasieutbildning. Det är också viktigt att identifiera och erbjuda multidisciplinärt stöd för de unga som inte har förutsättningar att övergå direkt från grundläggande utbildning till examen på andra stadiet. Särskilt viktig är handledningen för de unga vars närmaste krets saknar kunskap om studier eller som inte får stöd hemma för att välja utbildning.

För att rättigheter och skyldigheter ska vara i balans bör vi som samhälle kunna kräva att de unga satsar på sin kompetens och erbjuda dem stöd för att nå målet. Därför bör läroplikten förlängas för att täcka utbildning på andra stadiet. När läroplikten förlängs genomförs avgiftsfrihet på andra stadiet.

På dessa grunder föreslår vi ytterligare att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 10 000 000 under moment 29.10.30 och 10 000 000 euro under moment 29.20.30 för att förlänga läroplikten och för avgiftsfri utbildning på andra stadiet.

Högskolorna

Till och med under depressionen på 1990-talet satsade regeringen på högskoleutbildning, forskning och innovationer. Nu har högskolornas basfinansiering redan sjunkit till 2009 års nivå. För varje euro som skärs ned inom forskning och undervisning reduceras ekonomin och arbetstillfällena med sex euro.

I de övriga nordiska länderna och till exempel i Tyskland satsar man i dag kraftigt på forskningen. Det finns därför stor risk för att Finland permanent hamnar på efterkälken inom högskoleutbildningen och forskningen jämfört med konkurrentländerna.

Högskolorna bör ha praktiskt orienterad och i undervisningen integrerad FoUI-verksamhet som riktas till respektive regions arbetsliv och utveckling av företagets konkurrenskraft och innovationer. Denna verksamhet bör ges mer synlighet och utnyttjas starkare än förr. Som stöd behöver den också tillräckliga finansiella instrument, alltså också annat än innovationssedeln som redan är i bruk. Att stödja forskning och innovationer är just nu särskilt viktigt i områden där ekonomisk tillväxt till följd av positiv strukturomvandling är skönjbar.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 1

Dessutom måste högskolorna snabbt och flexibelt kunna svara mot behovet av arbetskraft inom sina regioner. Särskilt ingenjers- och diplomingenjersutbildning behövs i tilltagande utsträckning i de flesta regioner.

Flera internationella bedömningar visar att de största problemen med det finländska systemet för forskning och innovation uttryckligen gäller finansieringen och incitamenten i fråga om tillämpad forskning, främjande av innovationer och samarbetet mellan arbets- och näringslivet. Dessutom hotar svackorna i fråga om tillgång på kunnig arbetskraft göra tillväxten långsammare inom vissa sektorer och regioner.

Finland behöver nya satsningar särskilt för att utnyttja yrkeshögskolornas FoUI-kompetens, eftersom de nationella finansiella instrumenten för innovationsverksamhet och tillämpad forskning inom yrkeshögskolorna är förhållandevis små. Vad kan de således vara? Finansieringen från rådet för strategisk forskning vid Finlands Akademi bör riktas in med hänsyn också till forsknings- och försöksbaserad temaorienterad strategisk forskningsfinansiering, där också yrkeshögskolornas kompetens i forskningen utnyttjas mer både nationellt och internationellt.

En faktor när det gäller att stödja yrkeshögskolornas FoUI-verksamhet bör vara finansieringen av innovationsekosystem som stärker högskolornas och arbets- och näringslivets forsknings- och utvecklingsarbete och därigenom bidrar till målinriktad forskning och försök och innovationer. Dessa satsningar på FoUI-verksamhet skulle relativt snabbt synas i praktiken i företagets konkurrenskraft och kompetens, eftersom företagen är yrkeshögskolornas centrala samarbetspartner och drar nytta av FoUI-verksamheten.

Indragningen av lärarutbildningen i Nyslott förorsakar regionen omfattande finansiella förluster. En bedömning är att utgifterna för samhället ökar med cirka 130 miljoner euro när man beaktar byggandet av studentbostäder och lokaler i Joensuu. Förlusten av lärarutbildningen tvingar Nyslott att höja skatterna med cirka två procentenheter när man beaktar att bostadsbolag eventuellt möter ekonomiska problem och rentav sätts i konkurs. Nyslott förlorar på direkten ungefär 100 arbetstillfällen och 850 universitetsstudenter. På grund av indragningen av lärarutbildningen bör samhället stöda Nyslotts ekonomi. Tills vidare har regeringen varit synnerligen njuv i fråga om stödåtgärder.

Tampereen teknillinen yliopisto, Tampereen yliopisto ja Tampereen ammattikorkeakoulu bygger tillsammans en ny mall för finländsk högskoleutbildning. Den nya högskolegemenskapen inleds den 1 januari 2019. Där möts forskning inom ekonomi, teknik, hälsa och samhälle. Tampere3 skapar en sektorsövergripande, entusiasmerande och globalt intresseväckande forsknings- och inlärningsmiljö som utnyttjar kontaktytorna mellan vetenskapsgrenarna.

Högskolorna inom Tammerforsregionen har under de senaste decennierna intagit en central roll med avseende på regionens vitalitet och konkurrenskraft. Regionen har en stark utbildningsinfrastruktur. Starka branscher är bland annat ICT-, programvaru- och produktionsteknik. VTT är i färd med att koncentrera sin kompetens och forskning i fråga om tillverkningsindustrin till Tammerfors. De tre högskolorna i Tammerfors, i synnerhet TAMK och TTY, har fokusbranscher och profileringar med ett klart samband med toppkompetenserna i regionen. Ändå krävs det nya strukturer för att kunna förnya och utnyttja kompetensen och utveckla den internationella konkur-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 1

renskraften. De traditionella strukturerna baserade på separata högskolor fungerar inte på bästa möjliga sätt när det gäller att ta fram ny kunskap, bedriva vetenskap och forskning eller utnyttja forskningsresultat.

Betydelsen av direkt statlig finansiering är stor för ekonomin i alla tre högskolor. Andelen kompletterande finansiering är på hävdvunnet sätt större för de universitet som sammanslås än för yrkeshögskolan. I bokslutet för Tampereen teknillinen yliopisto har Tekes-finansieringen, som ingår i bidragsintäkterna, utgjort en betydande andel av de totala intäkterna. Åren 2012—2016 har andelen varit cirka 13,5 procent av intäkterna för universitetets egentliga verksamhet. Tillsammans motsvarar refinansieringen för Tampereen yliopisto och Tampereen teknillinen yliopisto ungefär 11 procent av refinansieringen för universitetet i Finland.

Internationella jämförelser har också länge visat att Finland är på väg att bli på efterkälken i fråga om kompetens och utbildningsnivå både när det gäller unga och den arbetsföra befolkningen. Högst utbildade 2015 var enligt Statistikcentralen 40—44-åringarna av vilka 46 procent hade högskoleexamen. I åldersgruppen 35—39-åringar var motsvarande andel 45 och i åldersgruppen 30—34-åringar var den 40 procent.

Samtidigt har utbildningsnivån upphört att öka och Finland har i det avseendet sjunkit ner till OECD-ländernas medelnivå. Pisaresultaten visar att ungdomarnas basfärdigheter har försvagats och att andelen elever med svaga prestationer har ökat. I Finland beräknas kompetensen bland de unga åldersklasserna visa en sjunkande trend också mer allmänt.

Den stora anhopningen av sökande mellan andra och tredje stadiet kan ibland fördröja studiestarten med flera år. För att eliminera anhopningen och för att höja den finländska utbildningsnivån måste vi få fler nybörjarplatser på högskolenivå.

Därför föreslår vi att 2018 års statsbudget budgetbaserat ökas med 44 000 000 euro under moment 29.40.55 för finansiering av yrkeshögskolornas verksamhet, 50 000 000 euro under moment 29.40.54 till yrkeshögskolorna för innovationsekosystem, 69 000 000 euro under moment 29.40.50 för finansiering av universitetens verksamhet, 5 000 000 euro under moment 29.40.20 till högskolorna för att stödja en positiv strukturomvandling, 1 500 000 euro under moment 29.40.55 för fler nybörjarplatser vid Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu i Nyslott, 10 000 000 euro under moment 29.40.50 för Tampere3-projektet och 10 000 000 euro under moment 29.40.50 för att öka antalet nybörjarplatser på högskolestatid.

Ungdomsgarantin

Regeringen tänker kraftigt köra ned ungdomsgarantin och ersätta den med ett spetsprojekt för en kollektiv garanti. I praktiken innebär detta att ungdomsgarantin förlorar hela 96 procent av sin finansiering. På denna punkt, som i så många andra frågor, bildar spetsprojektet en dimridå för att dölja det faktum att man av rent ideologiska skäl vill köra ned ett fungerande system och i stället erbjuda blott smulor. För detta spetsprojekt har regeringen reserverat 10 miljoner euro för hela valperioden.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 1

Regeringen är i färd med att skära 20 miljoner euro, det vill säga 80 procent, av anslagen för ett kompetensprogram för unga vuxna. Regeringen verkar inte satsa på att genomföra ungdomsgarantin och höja sysselsättningsnivån, utan ger tvärtom upp målsättningen att höja kompetensnivån för dem som bara har grundskola i bagaget. Finland har fortfarande 100 000 unga vuxna under 30 år som saknar examen på andra stadiet. Sysselsättningen kan höjas genom att alla garanteras åtminstone examen på andra stadiet, varvid var och en har möjlighet att upprätthålla och utveckla sin kompetens och allmänbildning oberoende av ålder, kön och förmögenhet.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 20 000 000 euro under moment 29.20.33 för kompetensprogrammet för unga vuxna.

Studiestöd

På sikt kommer studiestöden att minska med omkring 122 miljoner euro. De studiesociala förmånerna är en del av den sociala tryggheten och utgör inte någon lön till studerande. De ska ge alla möjlighet att studera på heltid. Men för att alla ska ha möjlighet att studera på lika villkor bör det studiesociala stödsystemet vara i sin ordning och studiestödet vara bundet till index. Studiepenningen är redan nu mycket liten. Framför allt det allra lägsta stödet, som studerande på andra stadiet får, räcker inte till för den grundläggande försörjningen. När studiepenningen släpar efter den allmänna höjningen i kostnadsnivån måste de studerande allt mer utföra avlönat arbete vid sidan av studierna, och då drar studierna ut på tiden. Det här ligger inte i linje med regeringens planer på förkortade studietider.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 105 400 000 euro under moment 29.70.55 för att slopa nedskärningen av studiepenningen.

Konst och kultur

Som kulturutskottet konstaterar är den ekonomiska ställningen för konstnärer i Finland svag. Detta gäller i synnerhet bildkonstnärer. Med tanke på konstnärernas försörjning är det nödvändigt att utveckla sysselsättande strukturer. Försöket med bidrag för systemet med utställningsarvode bör fortsätta. För att förbättra frilanskonstnärernas försörjning finns det också orsak att skapa en konstnärsallians som kan bidra till en riktad modell för basinkomst och således underlätta utförandet och mottagandet av korta projektjobb.

Den finländska välfärdspolitiken kan anses befinna sig i ett läge där det är nödvändigt med en översyn. Man har börjat söka nytt innehåll i konsten och kulturen. Konstens och kulturens betydelse för välmåendet har uppmärksamrats. Det räcker inte med tryggad hälsa och försörjning för att människan ska må bra på ett djupare plan; hon behöver också konst och kontakt med den egna kreativiteten. Undersökningar visar att social delaktighet och kulturella sysselsättningar främjar hälsan och förlänger livet minst lika effektivt som aktiv motion, bantning, rökstopp eller låga kolesterolvärden.

Tillgången till kultur i form av till exempel teatrar, museer och orkestrar är av stor vikt. Regeringen föreslår att statsandelarna för dessa ska sänkas så mycket att det äventyrar den regionala

Utlåtande KuUU 17/2017 rd **Avvikande mening 1**

tillgången till kultur och verksamhetsbetingelserna för kulturinrättningarna. Det kulturella fältet behöver samarbete, nya koncept och möjlighet att sysselsätta folk inom de kreativa branscherna.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 3 000 000 euro under moment 29.80.31 för statsandelar till museer, teatrar och orkestrar.

Organisationernas betydelse för det civila samhället

Världen över har man i anslutning till demokratin, de mänskliga rättigheterna, delaktigheten och välfärden börjat fästa uppmärksamhet vid tillståndet för det civila samhället. Också i Europeiska unionen tillerkänns de icke-vinstsyftande medborgaraktörerna, serviceleverantörerna och frivilligarbetarna en viktig roll när det gäller att manifesteras medborgaraktiviteten.

Den civila aktiviteten kan främja delaktigheten, den sociala kohesionen på det lokala planet och dialogen mellan generationerna. På EU-nivå främjar verksamheten en hållbar utveckling, sysselsättningen, den sociala rättvisan, den ekonomiska tillväxten och miljöns kvalitet. Vi har också här i Finland känt oro över demokratins och det civila samhällets tillstånd i denna tid av stora förändringar. Ju större mångfalden i samhället är, desto bättre beredskap har det att klara av kriser.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 1 700 000 euro under moment 29.80.50 för statsunderstöd till organisationer.

Det fria bildningsarbetet och integrationen

Över 15 procent, dvs. närmare 2 000, av folkhögskolornas årsstudenter är invandrare. Merparten av dem går utbildning enligt integrationslagen. Denna utbildning finansieras genom statsandelen för fritt bildningsarbete. Folkhögskolorna kan dock inte ta ut studerandeavgift av dessa kursdeltagare, medan detta är möjligt när det gäller andra studenter inom det fria bildningsarbetet. Differensen mellan statsandelen och de faktiska kostnaderna har kunnat täckas genom understöd i form av studiesedlar, men också detta endast i ringa mån och bara vid vissa folkhögskolor.

När antalet asylsökande nu stiger till tidigare oanade nivåer måste kraftiga tilläggsanslag riktas till främjandet av integrationen.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 1 000 000 euro under moment 29.30.30 för studiesedelsunderstöd till folkhögskolor.

Idrottsutbildningscentren

Idrottsutbildningscentren (idrottsinstituterna) ordnar grundläggande yrkesutbildning och tilläggsutbildning samt utbildning med fri inriktning inom idrottens område. I Finland finns det 11 riksomfattande och tre regionala idrottsutbildningscenter.

Inom det fria bildningsarbetet ordnar idrottsutbildningscentren bland annat träningsutbildning och utbildning för idrottsföreningar, instruktörer, tränare och föreningsaktiva i samarbete med

Utlåtande KuUU 17/2017 rd
Avvikande mening 1

idrottsorganisationerna. De fungerar dessutom som utbildningscenter inom motion och hälsofrämjande motion för hela befolkningen. Konkurrenskraftsavtalet medförde nedskärningar för idrottsutbildningscentren, och de bör kompenseras.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2018 budgetbaserat ökas med 174 000 euro under moment 29.90.52 för att kompensera för konkurrenskraftsavtalet.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet budgetbaserat

ökar moment 28.90.30 med 21 600 000 euro för att relationstalet mellan antalet pedagoger och antalet dagvårdsbarn som har fyllt tre år ska ändras till 1/7 och för att återta begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård,

ökar moment 29.10.30 med 15 000 000 euro för mindre grupper inom den grundläggande utbildningen och för bidrag till en högkvalitativ och jämlik grundläggande utbildning,

ökar moment 29.10.30 med 18 000 000 euro för den allmänbildande undervisningens driftskostnader,

ökar moment 29.10.31 med 5 000 000 euro för driftskostnader för läroanstalter för fritt bildningsarbete.

ökar moment 29.20.30 med 20 000 000 euro för yrkesutbildningens driftskostnader,

ökar moment 29.40.55 med 44 000 000 för finansiering av yrkeshögskolornas verksamhet,

ökar moment 29.40.55 med 1 500 000 euro för fler nybörjarplatser vid Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu i Nyslott,

ökar moment 29.40.50 med 69 000 000 för finansiering av universitetens verksamhet,

ökar moment 29.20.33 med 20 000 000 för kompetensprogrammet för unga vuxna,

ökar moment 29.80.31 med 3 000 000 euro för statsandelar till teatrar och orkestrar,

ökar moment 29.70.55 med 105 400 000 euro för att slopa nedskärningen av studiepenningen,

ökar moment 29.80.50 med 1 700 000 euro för statsunderstöd till organisationer,

ökar moment 29.10.2020 med 1 000 000 euro för studiesedelsunderstöd till folkhögskolor,

Utlåtande KuUU 17/2017 rd
Avvikande mening 1

ökar moment 29.90.52 med 174 000 euro till idrottsutbildningscenter,

ökar moment 28.90.30 med 190 000 000 euro för att återta nedskärningen inom yrkesutbildningen,

ökar moment 29.40.20 med 5 000 000 euro till högskolorna för att stödja en positiv strukturomvandling,

ökar moment 29.40.50 med 10 000 000 euro för att öka antalet nybörjarplatser på högskolestadiet,

ökar moment 29.10.30 med 4 000 000 euro för löftet om fritidsaktiviteter,

ökar moment 29.40.50 med 10 000 000 euro för projektet Tampere3,

ökar moment 29.10.01 med 1 000 000 euro för en utredning om en sammanhållen och jämlik studieväg för 3–18-åringar,

ökar budgeten med till 50 000 000 euro till yrkeshögskolorna för innovationsekosystem,

ökar budgeten med 58 000 000 euro för avgiftsfri småbarnspedagogik på deltid för 5-åringar,

ökar moment 29.10.30 med 10 000 000 euro för avgiftsfri utbildning på andra stadiet och för att förlänga läroplikten,

ökar moment 29.20.30 med 10 000 000 euro för avgiftsfri utbildning på andra stadiet och för att förlänga läroplikten och

att finansutskottet i övrigt beaktar det som sagts ovan.

Helsingfors 25.10.2017

Jukka Gustafsson sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Pilvi Torsti sd

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

En hög kvalitet på undervisningen har alltid varit Finlands hörnpelare. Det har varit en grund för vårt lands utveckling i vårt jämlika utbildningssystem. Men vårt skolsystem har i årtal utsatts för en mängd nedbrytande åtgärder. Därom vittnar också de svagare Pisaresultaten. Samhällsutvecklingen har varit oroväckande en längre tid. Det har lett till ojämlikhet på många livsområden. Vid en granskning av exempelvis skolorna ser man att ytterligheterna fjärmats från varandra än mer. Sannfinländarna vill att vårt land också framöver ska ha ett tillräckligt nät av skolor av hög kvalitet oberoende av region. På så sätt kan det finnas bosättning och liv i hela landet.

Traditionellt har vi velat ha tillräckligt små elevgrupper och månat om att trygga behoven hos elever i behov av särskilt stöd. Det inverkar på lärarnas, elevernas och hela personalens välmående och på studieresultaten. Ju bättre studieresultat, desto bättre fungerar studiemiljön. Därför förutsätter vi extra resurser för att minska storleken på elevgrupperna och för behoven hos elever i behov av särskilt stöd.

Vi anser att betydelsen av livslångt lärande accentueras särskilt under ekonomiskt kärva tider. Därför bör extra medel avsättas för fritt bildningsarbete, så att medborgarna kan komplettera sin yrkeskompetens när arbetslivet förändras.

Likaså bör värdesättningen av den öppna högskoleutbildningen höjas, eftersom den ger möjligheter till senare högskolestudier. Högskoleutbildningen ger och utökar ett analytiskt och kritiskt tänkande som nu behövs i samhället. Vi vill satsa också på universitetsforskning och produktutveckling, utan att glömma det tvärvetenskapliga greppet eller toppforskningen.

Vi hyser till följd av nästa års budget också oro över yrkesutbildningens ställning och framtid. Det är allmänt känt att yrkesutbildningen har utsatts för omfattande nedskärningar under flera års tid. Det har inverkat negativt på utbildningen både i termer av tillgång och kvalitet. Nedskärningarna har också haft konsekvenser för utbildningens övergångsfas; när de ekonomiska resurserna krymper och elevmängderna ökar är det klart att den yrkesmässiga utbildningens lockelse försvagas i ögonen på de som går ut grundskolan.

Vissa nedskärningar i samband med reformen av yrkesutbildningen ökar dessutom administrationen men leder till omställningar i undervisningen. Det inverkar oundvikligen också på utbildningens kvalitet och attraktionskraft. Om det saknas ett högklassigt utbildningsutbud upplever de unga inte yrkesutbildning som ett potentiellt alternativ. Det kan då bli svårare för enskilda elever att i övergångsfasen finna den lämpligaste och intressantaste utbildningen. Vi är oroliga över denna utveckling och vill därför öka flexibiliteten inom yrkesutbildningen och betona behovet av studiehandledning. För att utbildningen ska förbli attraktiv är det angeläget att yrkesutbildningens tillgänglighet och möjligheterna till fortsatta studier tryggas i hela landet. Besparingarna bör riktas till administrationen och inte till undervisningen.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd
Avvikande mening 2

En småbarnspedagogik av hög kvalitet ger färdigheter som behövs i grundskolestudierna. Därför bör det satsas på samarbetet mellan småbarnspedagogiken och skolorna. Också den planerade sänkningen av avgiften för småbarnspedagogik är välkommen, men samtidigt bör en faktisk möjlighet att vårda barnen hemma också bevaras.

Sannfinländarna anser att i framtiden bör det satsas mer på att ge barn i mindre bemedlade familjer möjlighet att delta i idrottsaktiviteter på fritiden. Det kräver satsningar på klubbverksamheten. Försöken med Personal Trainer i högstadier är också välkomna. Det bidrar till att främja hälsan hos barn och ungdomar och att förebygga ojämlikhet mellan barnen.

Slutligen vill vi fästa uppmärksamhet vid det frivilliga språkförsöket. Sannfinländarna var det parti som lyckades förhandla fram språkförsöket i regeringsprogrammet. Därför ser vi positivt på det program med språkförsök som nu inleds, men anser att det inte är tillräckligt omfattande. Därför föreslår vi tilläggsfinansiering till försöket, varvid antalet elever som deltar i försöket kan ökas och resultaten av försöket kan preciseras.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet i sitt betänkande beaktar vad som sägs ovan.

Helsingfors 25.10.2017

Ritva Elomaa saf
Sami Savio saf

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 3

AVVIKANDE MENING 3

Motivering

Regeringen har under valperioden gjort betydande nedskärningar i utbildning, forskning och kultur. Vi föreslår betydande tilläggsåtgärder i utbildning, forskning och kultur. Regeringens utbildningspolitik är inkonsekvent och försvagar bildningen. Utbildning är grundbulten för det finländska jämlika samhället. Regeringen har skurit ned inom alla studiesticier och påskyndat utvecklingen mot större ojämlikhet i samhället.

En god och gedigen utbildning är en bas på vilken vi bygger det finländska välfärdssamhället, välbefinnande för våra medborgare, sysselsättning och framgång i livet. De nedskärningar som gjorts under innevarande regeringsperiod har dokumenterat försvagat möjligheten för de mest utsatta att skaffa sig utbildning. Skillnaderna i inlärningsnivå har ökat bland annat enligt kön, område och socioekonomisk ställning.

Regeringens uppgift är att säkerställa att utbildningsanordnarna har de grundläggande frågorna under kontroll och därefter satsa på nyskapande och utveckling. Regeringen har med besked skurit ned basfinansieringen på alla utbildningsstadiier och i stället har man erbjudit möjlighet att söka statsunderstöd för utvecklingsarbete. Det har ställt kommunerna i olika ställning då vissa har de personella resurser som behövs för att fylla i ansökningar medan andra saknar dem. Om fundamentet vacklar kan inga spets- eller reformprojekt nå sina mål. Utvecklingsarbetet är viktigt och välkommet, men priset får inte vara att de jämlika möjligheterna och inläringen försvagas. Många av de mål som vi ställer upp för olika utvecklingsprojekt kunde de facto nås om vi bara gav våra främsta utbildningsproffs faktiska möjligheter att förverkliga sin kompetens.

Utvecklingen mot ojämlikhet har eskalerat såväl regionalt som mellan studerandegrupper. Tidigare var huvudtrenden inom ojämlikhetsutvecklingen den att välsituerade familjers barn hade ett försprång. Under innevarande regeringsperiod har de svagast rustade redan fallit ifrån. När den resurssvagaste gruppen berövas grunden och en jämlik möjlighet att få utbildning, ställer man en hel människogrupp utanför välfärdssamhället.

I ojämlikhetsutvecklingen betonas två trender, dels den redan länge iakttagna förfördelningen av stora glesbygder i bland annat östra och norra Finland, dels försvagningen av vissa urbana områden.

Pisa-undersökningen och de nationella utvärderingarna visar att svaga studieresultat och stora kompetensskillnader mellan könen förekommer inom dessa två områden. Exempelvis i skolorna i Helsingfors är variationen lika stor som variationen mellan kommunerna i hela Finland. Ojämlikheten ökar till följd av konkurrensen mellan skolorna. Städerna måste därför bättre identifiera de negativa spiraler som förstärks genom anhopningen av generationsövergripande utsatthet, utmaningarna med mångkulturalism och utslagning.

Regeringen föreslår med stöd av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet att en besparing motsvarande indexhöjningarna för 2018 görs i finansieringen av funktioner som

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 3

omfattas av indexhöjningen. Indexfrysningen gäller också undervisnings- och kulturministeriets statsandelar, genom vilka det fria bildningsarbetet finansieras. I värsta fall innebär det uppsägningar och höjda kursavgifter. De gröna anser att det saknas hållbara grunder för regeringens indexnedskärningar. De bör inte accepteras, utan skolornas statsandelar måste återställas som indexbundna nästa år.

Småbarnspedagogiken

En högkvalitativ småbarnspedagogik stöder livslångt lärande och de färdigheter som behövs i skolan. Den förebygger samtidigt utslagning och generationsöverskridande utsatthet. Internationella studier visar att barnpedagogisk verksamhet är det mest framgångsrika och kostnadseffektiva sättet att säkerställa barnens välfärd och utveckling.

Att begränsa den subjektiva rätten till dagvård har som väntat inte medfört de besparingar som uppställdes som mål. Att begränsa dagvårdsrätten har ökat reglering, byråkrati och kommunernas administrativa kostnader, vilket står i konflikt med regeringens mål att minska byråkratin och gallra i regleringen. Ett flertal kommuner har genom egna beslut behållit den subjektiva dagvårdsrätten.

Omsättningen på barn har medfört oro i grupperna, och personalen är ansträngd. Begränsningen utesluter de barn som gagnas av och behöver småbarnspedagogik på heltid. Utredningar visar att den subjektiva rätten till dagvård jämnar ut social ojämlikhet som relaterar till utbildning och inkomstnivå och förebygger att existerande problem fördjupas. Den är en av de viktigaste stödåtgärderna för barnskyddets öppenvård och att begränsa den kan öka kostnaderna för barnskyddet.

Barnets rätt till småbarnspedagogik kan inte vara beroende av föräldrarnas arbetsmarknadsposition. Det handlar i främsta rummet om barnets rättighet, inte föräldrarnas. Men samtidigt stöder den subjektiva rätten till dagvård familjer, arbetsgivare och samhället i stort, och sprider vårdansvaret jämnare, vilket bidrar till att främja jämställdheten i arbetslivet.

Grundskolan

Grundskolan ska ge alla barn och unga bildning, fostran, färdigheter och iver att lära sig saker och ting samt beredskap att studera vidare. För att klara av detta måste lärarna ha tid för varje barn och ung person. Den huvudsakliga orsaken till skolavhopp vid övergången från grundskola till andra stadiet är studieframgången i grundskolan. Å andra sidan ger stöd till elever med inlärningssvårigheter under grundskoleåren stöd också för examen på andra stadiet. Genom att ge alla barn positiva upplevelser i grundskolan förebygger vi utslagning på ett kostnadseffektivt sätt. Regeringens nedskärningar har lett till en spiral där utmattning bland rektorer i sin tur påverkar lärarnas och slutligen elevernas arbetshälsa.

Positiv särbehandling, det vill säga att avsätta extra resurser för de regioner och skolor som mest behöver det, har konstaterats vara ett mycket effektivt sätt att förlänga barnens fortsatta skolgång. Vi bör undersöka frågan mer och utveckla kriterier genom vilka extra resurser kan avsättas bättre än förr.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 3

Den allmänbildande förberedande utbildningen och pengarna för gruppstorlekar och kvalitet är betydande resurser för att främja likabehandling. Den förberedande undervisningen inför grundläggande undervisning främjar integrationen och ger elever med olika bakgrund en bättre början på skolgången. Satsningar på den förberedande undervisningen underlättar vardagen för alla som studerar och undervisar i grundskolan.

Genom anslag för mindre elevgrupper har utbildningsanordnare kunnat anställa resurslärare för att möjliggöra fler delade lektioner och mer samtidig undervisning. Pengarna har använts för att anställa behöriga lärare som stöd för svagare elever, främja inläring och förbättra kvaliteten på undervisningen. Det gynnar alla barn att grupperna förblir tillräckligt små, eftersom det ger möjligheter till individuellt bemötande.

Kvalitetspengarna för den allmänbildande utbildningen har använts för pedagogisk utveckling av arbetskulturen i den förberedande undervisningen och i den grundläggande utbildningen och för projekt som ökar skoltrivseln och samarbetet mellan hem och skola. Pengarna har också gått till att lära utbildningsanordnarna använda digitala hjälpmedel i undervisningen.

Avgiftsfrihet på andra stadiet

Undervisningen på andra stadiet är avgiftsfri, men de studerande vid gymnasiet och yrkesläroanstalter måste själva skaffa de läromedel som behövs. Kostnaderna i gymnasiet och yrkesutbildningen är i nuläget oskäligt höga för många. Totalkostnaderna för att avlägga gymnasiet har uppskattats ändå till 2 600 euro och vissa yrkesexamina är ännu dyrare.

I dag klarar man sig inte på arbetsmarknaden med bara grundskola, och bristfällig utbildning ökar risken för marginalisering. Upp till 15 procent av finländarna har inte avlagt examen på andra stadiet före 24 års ålder. Inte en enda ung borde tvingas avbryta studierna på grund av familjens ekonomiska situation. Särskilt barn i ensamförsörjarfamiljer med små inkomster riskerar att hamna utanför studier på andra stadiet till följd av att familjen inte har råd till skolböcker, dator eller andra läromedel. Var annan elev avbryter studierna på andra stadiet på grund av ekonomiska orsaker. Det stärker ytterligare trenden att utbildning ärvs.

Yrkesutbildning

Att skära ned på yrkesutbildningen är det samma som att skära av de ungas väg till en god framtid. En högkvalitativ yrkesutbildning ger färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och yrke. Vi behöver utveckla yrkesutbildningen, men det låter sig inte göras om man prioriterar nedskärningar. Det är fel ordning. Utöver tillräckliga basala resurser bör läroanstalterna ha möjlighet att planera yrkesutbildningens framtid. Regeringens nedskärningar i yrkesutbildningen syns bland annat i att lärarna och närundervisningen minskar och att utbudet på utbildning krymper. Det blir dessutom stora förändringar i den regionala tillgången till utbildning.

Nästa år sänker regeringen finansieringen för yrkesutbildningen till sitt nominella värde under 2009 års nivå. Till sitt realvärde är 2017 års finansiering 11 procent mindre än 2009. Nedskärningarna, bristen på förutsägbarhet och den instabilitet som det nya finansieringssystemet medför har lett till samarbetsförhandlingar trots att cirka 40 procent av nedskärningarna ännu inte är ge-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 3

nomförda. Utöver inskräkningarna i undervisningsutbudet har närundervisningen, studiehandledningen, handledningen av en annan lärare minskat radikalt. Att göra utbildningen mer arbetslivsbetonad är i sig acceptabelt, men fungerar inte i fråga om alla studerande. De studerande måste tillförsäkras möjligheten till närundervisning och pedagogiskt stöd. För att trygga kvaliteten på yrkesutbildningen och minska ojämlikheten måste de nedskärningar i yrkesutbildningen som genomförts under regeringsperioden återtass.

De studerande

Regeringens studiestödsreform har försvagat jämlikheten i fråga om utbildning och förlängt studietiderna. Regeringen har lagt om studiestödssystemet så att studielånet fått ökad tyngd. Ett lånedominerat studiestöd passar inte i dagens värld, där arbetslivet är instabilt och splittrat och inte garanterar fast jobb efter studierna.

De studerandes låga inkomster är redan i dag den faktor som bromsar upp studierna mest. De studerandes möjligheter att fokusera på studierna har blivit svagare när de i ökande grad måste försöka hitta extrainkomster genom att arbeta. När det fattas beslut om studiestöd måste man också räkna in dem som går på andra stadiet och såväl minderåriga som vuxna som bor självständigt samt även de studerande som bor hos sina föräldrar.

Övergångsfaser

När grundskolan tar slut befinner sig eleverna i en särskilt känslig övergångsfas som står i samband med risken för utslagning. I denna övergångsfas fattar eleverna beslut som har relevans för deras framtida studieriktning och sysselsättning. Det gäller att finna rätt riktning för livet. Studiehandledningen i grundskolan och mängden studieplatser på andra stadiet har en betydande inverkan på om det blir en fortsättning på studierna.

När de unga går ut grundskolan avbryts kontakten till den bekanta studiehandledaren, och samarbetet med en ny studiehandledare inleds först på andra stadiet. Då ökar risken för skolavhopp. Därför bör det föreskrivas om rätt för ungdomar som går ut grundskolan att få stödjande studiehandledning som innehåller individuell studiehandledning över övergångsfasen. Den stödjande studiehandledningen ska börja på högstadiet och fortsätta till slutet av första året på andra stadiet. Detta går inte att genomföra med de nuvarande resurserna för stödjande studiehandledning.

Högskolorna

Högskolorna utsattes för nedskärningar redan under föregående regeringsperiod, och förvaltningen kan inte spara ytterligare. En stabil finansiering bidrar till en utveckling av högskoleforskningen och den finländska kompetensen. För att Finland också framöver ska klara sig på den globala marknaden måste vi satsa på hög kvalitet i utbildning och forskning. Regeringen äventyrar detta mål genom att skära sammanlagt 20,5 miljoner euro av högskolor och forskning 2018. Läget förvåras av att inte bara basfinansieringen utan också de index som ska trygga finansieringen är frysta och är föremål för de nedskärningar som följer på konkurrenskraftsavtalet. Samtidigt har universitetens apotekskompensation slopats. Yrkehögskolorna och universitetet behöver en ni-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd
Avvikande mening 3

våhöjning av finansieringen där alla gjorda indexnedskärningar och andra ovan nämnda åtstramningar beaktas.

Yrkeshögskolornas statliga finansiering har gått kraftigt nedåt (över 22 procent) under de senaste sex åren och indexhöjningar i yrkeshögskolornas basfinansiering har sedan 2012 förblivit ogenomförda. Regeringen har satsat på yrkeshögskolor genom spetsprojekten, men dessa åtgärder korrigerar inte nivån på basfinansieringen och den långsiktiga ekonomiplaneringen och verksamheten i yrkeshögskolorna. Eleverna behöver uppmuntrande lärare som leder dem framåt, och personalen behöver stabil finansiering och stöd för sitt arbete.

Nedskärningarna i universitetens basfinansiering reducerar direkt forskningen, undervisningen och stödtjänsterna och försvagar på så sätt i avgörande grad universitetsstuderandenas möjligheter till studieframgång. Konsekvenserna syns redan nu i universitetens verksamhet och i personalens dagliga arbete. En stabil finansiering möjliggör universitetsforskning på toppnivå och en utveckling av finländsk kompetens och bildning.

Teatrar, orkestrar och museer

Det planeras en reform av systemet med statsandelar för orkestrar, teatrar och museer. Reformen kan vara den mest betydande på flera decennier. Det expanderande och mångskiftande fältet av fria aktörer inom konsten ska omfattas av statsandelssystemet. Det nya statsandelssystemet garanterar att allt mer varierande former av konst och kultur blir tillgängliga runt om i Finland. Men reformen förblir en torso om budgeten för statsandelar inte samtidigt stiger. Reformen bör färdigställas redan nu genom att öka nivån på statsandelarna.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 25.10.2017

Jani Toivola gröna

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 4

AVVIKANDE MENING 4

Motivering

Finlands skola är än så länge bland de bästa i världen och därför ska vi satsa på den och inte nedmontera den. En avgiftsfri skola är den bästa garanten för ett jämlikt och jämställt Finland, den är identitetsskapande och kulturbärande. En bred allmänbildning, mångsidiga språkkunskaper och sociala färdigheter är viktiga för medborgarnas och landets framgång.

De genomförda nedskärningarna inom utbildningssektorn utgör ett reellt hot mot undervisningens och forskningens kvalitet, vilket allvarligt äventyrar landets konkurrenskraft och möjligheter till tillväxt och välbehövligt uppsving inom ekonomin och sysselsättningen i vårt land. Det är livsviktigt för landets välfärd på såväl kort som lång sikt att vi satsar på det mänskliga kapitalet.

Före valet lovades att det inte ska sparas på utbildningen. Regeringens planer visar att dessa löften helt saknade täckning. När de övriga samhällssektorerna går på sparlåga på grund av det rådande ekonomiska läget är det ytterst kortsynt att ytterligare hota den sektor som utgör vårt trumfkort – det vill den högklassiga och väl utbyggda utbildningen. Vi måste satsa på kunskap och utbildning för att klara oss i den globala ekonomin, med målsättningen att bli en av världens ledande kunskapsnationer. De genomförda nedskärningarna inom utbildningen motsvarar inte de målsättningar som regeringen själv satt upp.

Det är också skäl att konstatera att spetsprojekten inom utbildningssektorn inte kompenserar de massiva nedskärningar som regeringen samtidigt gör.

Folktinget

Svenska Finlands folkting är ett samarbetsorgan för den svenskspråkiga befolkningen i Finland. Folktinget fungerar över de politiska gränserna. Alla riksdagspartier med svensk verksamhet deltar i arbetet. Verksamheten styrs av lagen om Svenska Finlands folkting och medel beviljas bland annat genom statsbudgeten. Folktingets uppgift är att stödja och stärka det svenska språkets ställning och kulturen på svenska samt att bevaka och främja den svenskspråkiga befolkningens rättigheter. Bland annat de aktuella landskaps- och vårdreformerna har ökat Folktingets uppgifter betydligt. År 2014 och 2015 erhöll Folktinget 675 000 euro i statsanslag, detta efter att riksdagen höjt anslaget med 100 000 euro. År 2016 fick organisationen endast 575 000 euro i anslag. Med tanke på de viktiga, lagstadgade uppgifter som Folktinget utför, är det nödvändigt att statsanslaget höjs år 2018.

Allmänbildande utbildning

I regeringsprogrammet för Sipiläs regering sägs bland annat att sätten att lära sig och lärandemiljöerna inom den grundläggande utbildningen ska moderniseras så att de kan svara på kommande utmaningar. Dessutom betonas den framtida kompetensbasen. Målet för projektet är att förbättra inlärningsresultaten och minska skillnaderna i inlärningsresultat. Satsningar ska göras på skoltrivsel, och barnens och de ungas psykiska och fysiska välmående ska förbättras. Vidare säger re-

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 4

geringsprogrammet att "också skolan och förskoleverksamhet ska vidareutvecklas för att stödja barnets välbefinnande".

För att alla barn ska garanteras en jämlik skolgång vill vi höja statsandelarna och statsunderstöden för den allmänbildande utbildningens driftskostnader. Vi vill satsa mer på att förbättra kvaliteten på den grundläggande utbildningen och på så sätt satsa på barnens välbefinnande och färdigheter.

Statsbidrag till organisationer (Kvinnoorganisationernas Centralförbund, Monika-Naiset, Nytkis)

Statsunderstödet till kvinnoorganisationerna har jämfört med andra nationella takorganisationer för medborgarverksamhet varit mycket lågt. Samtidigt har den redan låga finansieringen sjunkit betydligt. Statsunderstödet till Kvinnoorganisationernas Centralförbund har under fem år sjunkit med nästan en tredjedel. När statsunderstödet till Kvinnoorganisationernas Centralförbund var 174 000 euro 2012 och 158 000 euro 2015, var det 2017 endast 126 000 euro. Också Nytkis ry:s finansiering har rasat under de senaste åren. Åren 2013—2017 har finansieringen för Nytkis ry sjunkit med 32 000 euro till 99 000 euro. Statsunderstödet för Monika-Naiset är sammanlagt 43 000 euro, vilket är 2,0 procent av deras budget. Trots att kvinnoorganisationerna utför ett omfattande frivilligarbete och är vana att operera med låg budget, inverkar de knappa resurserna märkbart på arbetets omfattning och de processer som organisationer kan medverka i. Till följd av de knappa resurserna kan man inte arbeta på den nivå och med den effekt som man skulle önska, exempelvis påverka, informera och delta nationellt och internationellt. De icke-statliga organisationernas arbete för att främja kvinnors rättigheter och jämställdheten mellan könen måste tryggas.

Utbildningen på andra stadiet

Det är klart att andra stadiet kräver en översyn. Det går att gallra ut onödiga överlappningar, lokal-användningen kan bli effektivare och onödiga strukturer kan rivas. Allt detta förband sig Svenska riksdagsgruppen till redan under förra valperioden. I samband med budgetförslaget för 2017 lämnade regeringen en framställning till riksdagen enligt vilken stora besparingar inom yrkesutbildningen ska genomföras. Nedskärningarna görs utan en realistisk plan för reformen av yrkesutbildningen. Det ser därför ut som om regeringen enbart fokuserar på ohejdade nedskärningar — kumulativt, dvs. under hela valperioden, hela 764 miljoner euro — i stället för att omsorgsfullt och systematisk bereda den så nödvändiga översynen av andra stadiet. Det är osäkert hur regeringen i praktiken tänker säkerställa den regionala tillgången till yrkesutbildning. Situationen för de små och sårbara svenskspråkiga yrkesutbildningsenheterna är ytterst oroväckande.

För att vi också i framtiden ska kunna utbilda yrkeskunnigt folk mångsidigt och för att säkerställa den regionala tillgången måste anslagen för yrkesutbildningens omkostnader höjas.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 4

Det fria bildningsarbetet

Det fria bildningsarbetet är en viktigt inslag i det livslånga lärandet. Finland har 308 läroanstalter för fritt bildningsarbete, och var femte finländare deltar årligen i verksamhet ordnad av dessa läroanstalter.

Det fria bildningsarbetet är öppet för alla, fördelaktigt och lätt att närma sig. Det har haft en särskilt viktig roll i integrationen av invandrare. Genom fritt bildningsarbete har invandrare haft möjligheten att lära sig Finlands nationalspråk.

Ett av Finlands starkaste trumfkort är en utbildning av hög kvalitet som det är lätt att bli antagen till, och vi anser att regeringen bedriver en kortsiktig sparpolitik genom att skära i finansieringen för det fria bildningsarbetet. Regeringen har uppställt ambitiösa mål för att höja sysselsättningen och konkurrenskraften. Att spara in på utbildning och kunskapsutveckling står i strid med dessa mål.

Finlands Akademi

Finlands Akademi finansierar framstående forskning i Finland, är sakkunnig inom vetenskap och forskningspolitik och stärker ställningen för vetenskap och forskning. Finlands Akademi främjar stärkandet av den finländska forskningens förnyelse och verkar för att göra forskningen mer mångsidig och internationell. Verksamheten är av stor betydelse och Finland måste värna om denna framgångsfaktor när det gäller högskoleutbildningen i landet.

Före föregående riksdagsval gavs löften om att det inte ska skäras i utbildning. Detta löfte visade sig senare vara falskt. Det är ovanligt kortsiktigt att genomföra ytterligare besparingar inom en sektor som har sagts vara Finlands framgångsfaktor. Finlands Akademi spelar en viktig roll i den högkvalitativa och övergripande utbildning som regeringen påstår sig värna om. Finland måste satsa på kunskap, utbildning och forskning för att landet ska klara sig i den globala ekonomin.

Att skära i anslagen för Finlands Akademi står i strid mot regeringens mål och därför föreslår jag att anslagen för Finlands Akademi ökas.

Högskoleutbildningen

Hög kompetens, utbildning och bildning har under hela självständigheten utgjort grunden för Finlands framgångar. Utbildningen är tveklöst också en avgörande nyckel till morgondagens framgångar. Vi måste satsa på kunnande och utbildning för att inte tappa konkurrenskraft och för att klara oss internationellt. Finland måste ligga i framkant när det gäller kompetens, utbildning och forskning. Högklassig och kostnadsfri utbildning är den främsta förutsättningen för att alla medborgare oberoende av bakgrund ska få jämlika möjligheter till ett framgångsrikt liv.

Före riksdagsvalet lovade de nuvarande regeringspartierna att det inte ska skäras ned på utbildningen. Regeringen Sipilä har skurit mycket hårdhänt i högskoleutbildning och forskning. Nedskärningarna har riktat sig mot universiteten, yrkeshögskolorna, Finlands Akademi och Tekes.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 4

Regeringen har dessutom fryst universitetsindexet och yrkeshögskoleindexet fram till 2019.

Är det verkligen så här regeringen tänker få den finländska ekonomin på fötter? Vi borde i stället göra helt tvärtom. Finland är ett av världens mest utbildade länder, men i fråga om den vetenskapliga nivån ligger vi redan nu efter nästan alla OECD-länder. I stället för nedskärningar behöver vi djärva satsningar på högskoleundervisningen och forskningen. Den strategin hjälpte oss övervinna depressionen på 1990-talet.

Besparingarna har försvagat möjligheterna för Helsingfors och östra Finlands universitet att nå de uppställda målen och skyldigheterna enligt universitetslagen. Sammantaget sett har ändringen i synnerhet för Helsingfors universitet inneburit betydande finansiella konsekvenser och ställt universitetet i en ojämlig position jämfört med andra universitet. Finland behöver internationellt konkurrenskraftiga och högt värderade universitet. Helsingfors universitet är för närvarande Finlands framgångsrikaste universitet och det enda i Finland som sorterar bland världens 100 främsta universitet. Regeringens sparåtgärder har försvagat Helsingfors universitets omvärldsvillkor betydligt. Svenska riksdagsgruppen godtar inte regeringens massiva utbildningsnedskärningar.

Studiepenning, bostadsbidrag och studielån

Studiestödet utgör grundtrygghet för studerande. Så stora nedskärningar har inte satts in mot den grundläggande försörjningen för någon annan befolkningsgrupp. Det vittnar om att regeringen nonchalerar studerande och utbildning. De studerandes jobb är att studera. Också de måste kunna leva utan tvånget att ta lån, och därför är regeringens nedskärningar i studiestödet oskäliga.

Att försvaga studiestödet och göra det lånebetonat minskar jämlikheten inom utbildningen. I ett läge där den akademiska arbetslösheten ökar vill regeringen öka de studerandes oro och rädsla för att fastna i skuldsättning i ett läge där de söker sig ut på en osäker arbetsmarknad. Det skapar ingen framtidstro, men kan i värsta fall rasera den.

Att i detta sammanhang hålla fast vid inkomstgränser är paradoxalt eftersom det leder till att möjligheterna begränsas för de studerande att jobba vid sidan av studierna. Inkomstgränserna för studiestödet medför dessutom huvudbry för många studerande som tvingas återbetala stödmånader eller avbryta jobbet. Arbetserfarenhet under studietiden är en viktig första kontakt med arbetslivet och inom många branscher ett villkor för att få jobb. Därför vill vi höja de studerandes egna inkomstgränser med 50 procent.

Att återta nedskärningarna i studiestödet skulle också innebära att det inte skulle bli mer lånebetonat. I så fall minskar behovet av statsgaranti, vilket innebär besparingar.

Det uppsökande ungdomsarbetet och ungdomsverkstäderna

Regeringens mål att utveckla ungdomsgarantin så att den stöder de ungas livsbalans, studieval och sysselsättning är i och för sig angeläget. Det ligger på allas vårt ansvar att jobba för att de unga får bästa möjliga start i livet och att samhället aktivt stöder dem som är i behov av särskilt stöd. Det krävs resurser för att nå detta mål. Om vi inte satsar på att förebygga utslagning blir kostnaderna i det långa loppet högre. Utöver att det är en ekonomisk förlustaffär är det givetvis

Utlåtande KuUU 17/2017 rd

Avvikande mening 4

också en personlig tragedi när en ung människa slås ut. År 2016 fanns uppsökande ungdomsarbete i 97 procent av kommunerna. Målsättningen att det uppsökande ungdomsarbetet ska täcka hela landet är central med tanke på jämlikheten och den regionala rättvisan. Trots att regeringen avser göra verksamheten heltäckande är man inte beredd att efterleva detta genom att trygga tillräckliga resurser. Istället har man skurit ordentligt i verkstadsverksamhetens och den uppsökande ungdomsverksamhetens anslag. Det har allvarliga följder.

Det är i och för sig anmärkningsvärt att en undersökning vid ANM visar att åtgärderna inom ungdomsgarantin inte har fungerat bra till alla delar. Regeringen borde dock utveckla och förbättra ungdomsgarantin i stället för att försvaga förutsättningarna för den.

Ungdomstjänsterna i kommunerna borde nu utvecklas så att de alla blir tillgängliga på ett och samma ställe och så att tröskeln att anlita dem blir så låg som möjligt. I dag är tjänsterna mycket spridda. När man granskar de ungas livssituation måste man ta hänsyn till situationen i stort och alla dess aspekter. Men att utveckla verksamheten och göra den rikstäckande kräver tillräckliga resurser.

Småbarnspedagogik

Finland ligger under genomsnittet i OECD-länderna i fråga om barnens deltagande i dagvård och förskola. I många andra länder anses den småbarnspedagogiska verksamheten vara ytterst viktig för barnens utveckling. I Finland har vi däremot en benägenhet att se dagvården enbart som en förvaringsplats som tillåter föräldrarna att förvärvsarbeta. Det är dock ingen anledning att, inom de funktioner som samhället erbjuder, av statsekonomiska skäl låta barnets rätt till en god uppväxt, uppfostran och utbildning utsättas för försvagningar.

Regeringens beslut att inte genomföra höjningarna av avgifterna för småbarnspedagogik är ett steg i rätt riktning, men vi behöver ytterligare åtgärder för att trygga barnens deltagande i en småbarnspedagogik som håller en hög kvalitet. Att bara cirka 75 procent av barnen över tre år i Finland deltar i småbarnspedagogik är ett stort missförhållande. Nivån är skönjbart lägre än i de övriga nordiska länderna. Därför måste vi absolut förnya småbarnspedagogiken i Finland.

Den subjektiva rätten till dagvård är en fråga om barnens rätt till högkvalitativ barnuppfostran. Familjeförhållanden varierar och där är samhällets möjligheter till åtgärder begränsade, medan samhällets styrmekanism för att ge barnen bästa möjliga start i livet finns inom uppfostran och utbildning. Alla undersökningar visar att en högklassig småbarnspedagogik har en mycket gynnsam och långvarig verkan på barnets utveckling. Effekterna sträcker sig ända in i tonåren.

Varje barn över tre år borde som vi ser det ha rätt till fyra timmar avgiftsfri småbarnspedagogik per dag. Det skulle innebära sänkta dagvårdsavgifter vilket i sin tur bidrar till att utveckla flitfält.

Avvikande mening

Jag föreslår

Utlåtande KuUU 17/2017 rd
Avvikande mening 4

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 25.10.2017

Mikaela Nylander sv

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 5

AVVIKANDE MENING 5

Motivering

Allmänt

Den stora linjen i budgetpropositionen för 2018 är att med små satsningar försöka lappa över regeringens enorma nedskärningar i utbildning. Men dimensionerna på de korrigerande åtgärderna är helt andra än på nedskärningarna. Regeringens politik, som ökar ojämlikheten och hotar den utbildningsmässiga jämställdheten, är starkt närvarande också i budgetpropositionen för 2018.

Finlands kompetenskapital är landets främsta resurs. Vi måste se till att Finland inte sackar efter i utvecklingen i förhållande till de övriga industriländerna. Vi måste höja vår nationella kompetensnivå och höja andelen unga vuxna som avlagt högskoleexamen till 50 procent. De främsta metoderna för att nå dit är ett flexibelt och avgiftsfritt utbildningssystem, mindre nedärvning av utbildningsnivå och livslångt lärande.

Under regeringsperioden har den riktade forskningsfinansieringen ökat bland annat genom flaggskeppsprojekt, men samtidigt har högskolornas basfinansiering minskat. Högskolornas basfinansiering måste ökas för att universitetens och yrkeshögskolornas autonomi och förutsättningar för långsiktig grundforskning och FoUI-verksamhet ska kunna genomföras.

Ett rättvist utbildningssystem och kulturtjänster som är tillgängliga för alla garanterar att livslångt lärande är en möjlighet för alla. Syftet är att fostra kunniga, tänkande medborgare som är medvetna om sina rättigheter och skyldigheter. Hela utbildningssystemet från småbarnspedagogik till vuxenutbildning måste utvecklas mot jämlikhet och mångfald.

Forskningsresultat om småbarnspedagogik och grundläggande utbildning visar att vi håller på att få ökad ojämlikhet i fostran och utbildning regionalt, mellan könen och mellan barn med olika bakgrund. Nu måste vi skyndsamt se över övergångsfasen mellan småbarnspedagogik och grundläggande utbildning samt hitta metoder för att förtäta samarbetet mellan småbarnspedagogik och grundläggande utbildning.

Utbildningen på andra stadiet intar en betydande ställning i att förebygga marginalisering bland unga. Redan nu ser vi följderna av regeringens massiva nedskärningar som drabbar yrkesutbildningen. Minskad närundervisning slår mot de unga som redan nu löper större risk att bli marginaliserade.

Småbarnspedagogik

Småbarnspedagogikens betydelse för barnets utveckling erkänns numera allmänt och småbarnspedagogiken har under de senaste åren utvecklats och undersökts i stor utsträckning. I daghemmen lär sig barnen sociala färdigheter, att uttrycka sig själva och att jobba ihop. Enligt undersökningar jämnar småbarnspedagogik ut olikheter som beror på familjebakgrund och skapar en grund för senare välbefinnande.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 5

Men regeringens beslut om småbarnspedagogik står i konflikt med utvecklingen av småbarnspedagogiken. Regeringens beslut att lindra dagvårdsavgifterna för personer med små och medelstora inkomster är rätt tänkt, men räcker inte för att väga upp andra åtgärder som har försvagat småbarnspedagogikens kvalitet. En av de mest betydande försämringarna är beslutet att trots mängder av kritiska sakkunnigyttranden slopa den subjektiva rätten till dagvård. Kommunerna har en stor makt när det gäller att ordna småbarnspedagogik, och därför varierar tjänsterna regionvis enligt kommunernas ekonomiska situation, sysselsättningen och geografiska skillnader.

I många kommuner har dagvårdsrätten lyckligtvis inte begränsats. Den subjektiva rätten till dagvård måste återställas för att alla barn ska ha samma rätt till småbarnspedagogik oavsett hemort eller familjens situation.

Att begränsa dagvårdsrätten ökar också byråkratin i kommunerna. Dessutom kan behovsprövningen leda till att familjer stämplas, och familjer som har det svårt orkar inte nödvändigtvis söka dagvårdsplats på heltid trots att de skulle ha rätt till den.

Att begränsa dagvårdsrätten gör det svårare dels att klara den ofta påfrestande vardagen med småbarn, dels också att söka jobb och utföra snuttjobb. Begränsningen ökar osmidigheten och svarar inte mot familjernas och barnens faktiska behov. Familjerna själva kan bäst bedöma vilken form och längd på småbarnspedagogik som bäst passar familjernas livssituation. Småbarnspedagogiken kan också ses som en tjänst med låg tröskel som stöder föräldraskapet och erbjuder barnen pedagogisk fostran.

Dessutom ökade regeringen gruppstorlekarna i dagvården för barn över 3 år, vilket försvagar kvaliteten på småbarnspedagogiken märkbart. Större gruppstorlekar äventyrar småbarnspedagogikens mål som handlar om att genomföra en mångsidig pedagogisk verksamhet, bestående interaktiva relationer, identifiera barnets individuella stödbehov och skapa en trygg och hälsosam miljö för småbarnspedagogik.

Utöver barnen innebär större grupper en oskäligen belastning för daghemspersonalen. Personalen har arbetat på bristningsgränsen redan innan grupperna gjordes större. Av de barnträdgårdslärare som svarade på undervisnings- och kulturministeriets enkät från i höst övervägde 39 procent att byta bransch. Bland speciallärarna inom småbarnspedagogik övervägs branschbyte av nästan en tredjedel (32 procent) och bland barnskötarna av 29 procent. Familjedagvårdarnas andel av de som överväger branschbyte är lägst (23 procent).

Den främsta orsaken till branschbyte är låg lön, men den nästa vanligaste orsaken är att arbetet är fysiskt och psykiskt tungt. En tredjedel av de som besvarade undervisnings- och kulturministeriets enkät meddelade att det inte finns tillräckligt med behöriga personer för ordinarie eller tillfälliga anställningar. Det gäller i all synnerhet universitetsutbildade barnträdgårdslärare. Att öka gruppstorlekarna förvärrar daghemmens långvariga personalbrist och trenden bland personalen att söka sig till andra jobb. Regeringens tilläggsfinansiering för barnträdgårdslärodbildningen på universitetet hjälper inte om de lärare som blir färdiga upplever att arbetet är belastande och därför lämnar branschen.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 5

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.10.20 med 6 600 000 euro för att återinföra den subjektiva rätten till dagvård och att riksdagen ökar moment 29.10.20 med 16 000 000 euro för att förbättra vårdardimensioneringen inom småbarnspedagogiken.

Grundläggande utbildning

Grundskolan håller på att bli ojämlig. Studieresultaten har sjunkit och skillnaderna har ökat både mellan regioner och mellan könen. Skillnaderna mellan skolorna ökar snabbt mellan kommunerna och inom kommunerna. Allt färre studerande når minimimålen för grundläggande utbildning och allt fler behöver stödundervisning eller specialstöd. Också skoltrivseln har minskat och elevernas motivation är inte längre på tidigare nivå. Inom grundläggande utbildning finns grupper med upp till 38 barn.

Barnens socioekonomiska bakgrund inverkar mer än förr på studieresultaten. Grundskolan garanterar således inte alla barn lika möjligheter till nya kunskaper, trivsel i skolan och framgång i studierna.

Den grundläggande undervisningen måste utvecklas och tilldelas större resurser. Dessutom krävs satsningar på specialundervisningen. Styrkan i det finländska grundskolesystemet i framtiden måste ligga i att varje barn oavsett bakgrund och hemort har rätt till undervisning av hög kvalitet. Mindre undervisningsgrupper möjliggör individuell undervisning och beaktande av elevernas specialbehov och skoltrivsel. Det måste finnas tillräckligt med undervisningspersonal för att individuella studievägar ska kunna genomföras.

Enligt en enkät som genomfördes av Finlands Föräldraförbund anser en tredjedel av föräldrarna att en avgiftsfri grundläggande utbildning inte blir genomförd i praktiken, utan det förutsätts att föräldrarna bidrar ekonomiskt. Med avseende på utbildningsmässig jämlikhet är det oroväckande att 36 procent av föräldrarna till barn i årskurs 1—6 och 32 av föräldrarna till barn i årskurs 7—9 tog upp att fler av skolans anskaffningar, till och med läromedel, bekostas med medel som föräldrarna samlar ihop.

Tilltron till den egna närskolan måste stärkas för att segregeringen mellan områden ska kunna stoppas. När flertalet familjer oavsett bakgrund väljer närskolan, förblir områdena livskraftiga och förverkligas grundskolans idé om att förena barn med olika bakgrund.

Regeringen har skurit ner medel som siktar till att förbättra den utbildningsmässiga jämlikheten. Nästa års extra satsning, 25 miljoner euro för att stärka jämlikheten i grundskolan, räcker inte för att korrigera utvecklingen mot ojämlikhet i grundskolan. Projektfinansiering är inte nog för att ersätta nedskärningarna i basfinansieringen för utbildningen. Vänsterförbundet vill säkerställa att den finländska grundskolan också framöver är en av de bästa för alla barn.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.10.30 med 30 000 000 euro för att minska gruppstorlekarna och förbättra den kvalitativa jämlikheten inom den grundläggande utbildningen.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 5

Yrkesutbildning

Regeringen har skurit hårdhänt i yrkesutbildningen. Som mest förlorar den enskilda utbildningsanordnaren över en femtedel av sin finansiering. Enligt beräkningar från Utvecklingsföreningen för yrkeskunnande AMKE rf har 2017 års nedskärning på 190 miljoner euro ökat, och nedskärningarna uppgår i själva verket till 220 miljoner euro. Finansieringen minskas ytterligare av en sänkning av kostnadsnivån till följd av nedskärningarna 2014—2016 och av konkurrenskraftsavtalet. De gamla nedskärningarna i förening med den nuvarande finansieringsmodellen förorsakar således ytterligare nedskärningar.

De utlovade tilläggsfinansieringar som tilldelades genomförandet av reformen av yrkesutbildningen för att jämna ut nedskärningarna täcker inte de stora nedskärningarna. Som en följd av nedskärningarna har en stor del av skolorna tvingats skära ner över en tiondedel av sin budget och läroanstalterna förlorade i fjol 1600 arbetstillfällen. Det är uppenbart att så betydande uppsägningar påverkar undervisningens innehåll och andan i läroanstalterna negativt och att de försvårar genomförandet av reformen av yrkesutbildningen.

I ett läge där yrkesläroanstalterna kämpar med besparingar i miljonklass och samtidigt bereder sig för reformen av yrkesutbildningen har de exempelvis tvingats minska på närundervisningen. Minskad närundervisning är en utmaning för många studerande som genomlever tonåren, men särskilt drabbas elever med inlärningssvårigheter, psyk- eller missbruksproblem eller annat behov av särskilt stöd. Närundervisning är särskilt viktigt i fråga om utbildning och integration för invandrare. På tröskeln till vuxenlivet behöver alla unga stöd av en lärare i att studera och att lära sig för arbetslivet.

Yrkesutbildningen måste vara tillgänglig överallt i Finland, och regeringens nedskärningar utgör ett allvarligt hot mot tillgängligheten. Marginaliseringen bland unga tar sig olika uttryck i olika landsändar och har ökat särskilt i norra och östra Finland. I tillväxtorter är konkurrensen om studieplatserna hård och det leder till marginalisering av invandrare om problemen inte tacklas med adekvata resurser. Redan nu finns det alltför många unga som bara har grundskoleutbildning och som hotas av utslagning. Deras antal hotar att öka betydligt till följd av regeringens nedskärningar.

Regeringens nedskärningar i yrkesutbildningen äventyrar genomförandet av reformen av yrkesutbildningen. Ungefär hälften av de ungdomar som gått ut grundskolan fortsätter med yrkesstudier, och reformen berör uppskattningsvis 300 000 studerande. Många lärare upplever att timmarna inte räcker till för målen i läroplanerna. Att i tilltagande utsträckning lära på jobbet kan passa många studerande, men utmaningen ligger i att få tillräcklig handledning. Emfas på arbetslivet får inte bli enbart en ny sparmetod vars pris betalas av de studerande.

En övergång till avgiftsfria läromedel på andra stadiet måste utredas. Det är alarmerande att penningbrist åtminstone i någon grad har bidragit till att nästan var tredje studerande har avbrutit yrkesstudierna. Utbildningen på andra stadiet intar en betydande ställning i att förhindra marginalisering bland unga. Av unga finländare har 15 procent ändå inte avlagt examen på andra stadiet före 25 års ålder.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 5

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.20.30 med 220 000 000 euro för yrkesutbildning och att riksdagen till motiveringarna i kapitel 29.10 fogar ett omnämmande om att inleda en utredning för att övergå till gratis läromedel på andra stadiet och till motiveringarna i kapitel 29.20 ett omnämmande om att inleda en utredning för att övergå till gratis läromedel på andra stadiet.

Högskoleutbildningen

I regeringens budgetproposition minskar anslagen för högskoleutbildning och forskning med cirka 20,5 miljoner euro jämfört med innevarande år. Olika slags projektfinansieringar förmår inte ersätta problemen med basfinansieringen. En stabil och förutsägbar finansiering är viktig för att utveckla forskning och undervisning på lång sikt.

År 2015 ändrades universitetslagen på förslag av regeringen temporärt så att de anslag i budgeten som anvisas universiteten 2016—2019 inte höjs i samma grad som den årliga förhöjningen i kostnadsnivån enligt universitetsindex. Enligt undervisnings- och kulturministeriets kalkyl är effekten för universiteten av att inte höja indexen cirka 15 miljoner euro 2017. Enligt Vänsterförbundet måste indexfrysningarna slopas.

Men denna så kallade frysning av universitetsindexet är bara en av de nedskärningar som den nuvarande regeringen riktar till universiteten. Regeringens beslut har underminerat universitetens basfunktioner och lett till massiva uppsägningar. Uppsägningarna har försvagat universitetens förmåga att förnyas och att förnya samhället. Förutsättningarna för att utföra grundforskning på hög nivå har försvagats. Vänsterförbundets mål är att öka basfinansieringen av högskolorna, vilket är en högprioriterad metod för att genomföra universitetens autonomi och skapa förutsättningar för en långsiktig grundforskning.

Universiteten har också samhällsliga förpliktelser gentemot de studerande. Undervisningskvaliteten och utbudet av undervisning blir lidande. När förvaltningen skärs ned minskar samtidigt studiehandledningen och den övriga studierådgivningen, vilket fördröjer utexamineringen. Det dröjer alltid länge innan förändringar inom utbildningen får genomslag. Därför måste utvecklingen av utbildningen ske långsiktigt.

Yrkeshögskolorna har under de senaste åren genomfört omfattande uppsägningar, och personal som avgått med pension har inte ersatts med ny personal. Olika slags arbetsmiljöbarometrar visar att det står mycket illa till med arbetshälsan i yrkeshögskolorna. Arbetshälsan har försvagats och arbetsbelastningar har ökat, vilket kan återspegla sig också på de studerande. Nivån på yrkeshögskolornas basfinansiering måste korrigeras.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.40.50 med 78 900 000 euro för universitetens verksamhet och att riksdagen ökar moment 29.40.55 med 39 000 000 euro för yrkeshögskolornas verksamhet.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd Avvikande mening 5

Fritt bildningsarbete

Nästa år får läroanstalterna för fritt bildningsarbete ett tillägg till omkostnaderna, men det kompenserar inte för de senaste årens nedskärningar.

Fritt bildningsarbete intar i Finland en betydande roll när det gäller att främja livslångt lärande och människors välbefinnande och jämlikhet och integrationen av invandrare. Läroanstalterna har omkring en miljon studerande. Statsandelarna och statsunderstöden för läroanstalterna för fritt bildningsarbete har skurits ner under flera års tid. Dessutom försvåras arbetet i läroanstalter för fritt bildningsarbete av regeringens beslut att frysa indexhöjningen inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde för åren 2016—2019. Det väcker också oro hos utbildningsanordnarna att det talas om att indexfrysningarna kanske ska bli bestående. Nedskärningen av finansieringen och den ökade osäkerheten försvårar väsentligen planeringen av verksamheten. Vänsterförbundet kräver att indexfrysningarna återtas.

Samtidigt som nedskärningarna görs är efterfrågan på utbildning inom fritt bildningsarbete ändå stor. Nedskärningarna har under de senaste åren tvingat fram en höjning av utbildningsavgifterna och en inskränkning av utbudet på utbildning särskilt i glesbygder, vilket äventyrar den utbildningsmässiga jämlikheten och utbildningens regionala täckning.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.10.31 med 5 032 000 euro för driftskostnader för läroanstalter för fritt bildningsarbete.

Kultur

I ett litet land som Finland är statligt stöd av nöden för att möjliggöra en vital och mångsidig konst och kultur som täcker hela landet. Utan statligt stöd vore det omöjligt för många museer, teatrar och orkestrar att fungera. En stabil finansieringsbas för konst och kultur bidrar också till att anställda inom konst och kultur kan få en rättvis lön och att arbetsvillkoren är adekvata. Ett adekvat statligt stödsystem skulle bättre än dagens system omfatta också nya aktörer, utan att gamla aktörer skulle bli lidande. Finansieringssystemet måste bygga på kontinuitet, förutsägbarhet och insyn.

Som en följd av de nedskärningar som görs med konkurrenskraftsavtalet som förevändning håller kulturen på att bli verkligt illa trängd, och att utveckla området mitt i de pågående nedskärningarna är allt annat än enkelt. Kulturbranschen är en arbetskraftsintensiv bransch och regionalt en betydande arbetsgivare. Nedskärningarna slår oundvikligen mot personalstyrkan. Konst och kultur är också växande exportbranscher.

I ett utvecklat samhälle ingår ett konst- och kulturliv som är heltäckande, högklassigt och tillgängligt för alla. Denna nationella källa till stolthet bör främjas och inte medvetet utarmas.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.80.31 med 2 230 000 euro till statsandel och statsunderstöd för driftskostnader för teatrar, orkestrar och muséer.

Utlåtande KuUU 17/2017 rd
Avvikande mening 5

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 25.10.2017

Li Andersson vänst